

Ønske om tidligere tilbagebetaling?

Kortuddannede, privatansatte ældre

*Ønske om tidligere tilbagetrækning?
– Kortuddannede, privatansatte ældre*

© VIVE og forfatterne, 2023

e-ISBN: 978-87-7582-243-0

Projekt: 301945

Finansiering: Velliv Foreningen og VIVE

VIVE

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

Arbejdsmarkedets parter er indkaldt til trepartsforhandlinger i efteråret 2023 for bl.a. at diskutere de ordninger, der skal sikre nedslidte danskere en vej ud af arbejdsmarkedet. Denne rapport har fokus på privatansatte, kortuddannede ældre, der af helbredsmæssige årsager ønsker at trække sig tidligere tilbage end det tidspunkt, hvor det økonomisk set er muligt for dem at forlade arbejdsmarkedet.

Rapportens resultater er de første fra projektet 'Usikkerhed knyttet til overgangen til pensionisttilværelsen og konsekvenser for mental sundhed', der forventes afsluttet ved udgangen af 2024. Rapporten er udarbejdet af seniorforsker Mona Larsen i samarbejde med seniorforskerne Anna Amilon og Helle Holt, VIVE, og Anu Siren, Tampere Universitet, Finland.

Projektet er finansieret af Velliv Foreningen og VIVE. Data er indsamlet i samarbejde med DST-Survey, Danmarks Statistik.

Lisbeth Pedersen

Forsknings- og analysechef for VIVE Arbejde og Ældre

Indholdsfortegnelse

Hovedresultater	6
-----------------	---

1	Indledning	12
1.1	Baggrund	12
1.2	Formål	13
1.3	Målgruppe	14

2	Data og metode	15
2.1	Data	15
2.2	Metode	15
2.3	Spørgsmål anvendt til at indkredse 'fastlåste'	16
2.4	Identifikation af 'fastlåste'	21

3	Forekomst og karakteristik af fastlåste og ikke-fastlåste	23
3.1	Hvor stor en del af målgruppen er fastlåst?	23
3.2	Ønsket tilbagetrækningsalder	24
3.3	Forventet faktisk tilbagetrækningsalder	25
3.4	Afstand mellem ønsket og forventet faktisk tilbagetrækningsalder	27
3.5	Råd til at trække sig tilbage, når ønsket?	28

4	Helbred, økonomi og tilbagetrækningsordninger	30
4.1	Helbred	30
4.2	Aktuel økonomisk situation	32
4.3	Viden om adgang til tilbagetrækningsordninger	33

5	Person- og jobkarakteristika	36
5.1	Personkarakteristika	36
5.2	Jobforhold	39
5.3	Arbejdsvilkår	41

5.4	Tilpasninger på arbejdspladsen	44
<hr/>		
6	Trivsel	48
<hr/>		
7	Konklusion	50
<hr/>		
	Litteratur	52
<hr/>		
	Bilag 1 Spørgeskemaundersøgelse	56
	Population og stikprøve	56
	Dataindsamling	57
	Vægtning af data	57
	Datagrundlag anvendt i denne rapport	58
<hr/>		
	Bilag 2 Bilagstabel til kapitel 5	62

Hovedresultater

Alderen for, hvornår ældre trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet, er i gennemsnit steget med ca. 4 år i løbet af de seneste to årtier. Stigningen kan bl.a. tilskrives, at alderen for adgang til efterløn og folkepension er steget. Kortuddannede har traditionelt været blandt dem, der trækker sig tidligst tilbage fra arbejdsmarkedet, hvorfor de stigende adgangsaldre især påvirker denne gruppe. Samtidig trækker især kortuddannede sig tilbage pga. dårligt helbred, og de har i mindre omfang end andre grupper råd til at trække sig tilbage, før de når efterløns- eller folkepensionsalderen.

Kortuddannede ældre

Personer i alderen 57-62 år med grundskole som højeste fuldførte uddannelse, der er ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor.

Vi ser i denne undersøgelse nærmere på, hvor mange af de kortuddannede, privatansatte ældre, der er 'fastlåste', og hvad der karakteriserer denne gruppe.

Undersøgelsens formål er bl.a. at belyse:

- Hvor mange af de kortuddannede, privatansatte ældre, der er fastlåste
- Hvornår fastlåste ønsker at trække sig tilbage, hvis de skal tænke på deres helbred, og hvornår de faktisk regner med at gøre det
- Hvad der karakteriserer fastlåste mht. helbred, trivsel, økonomi, adgang til tidligere tilbagetrækningsordninger og jobforhold.

Fastlåste

Ældre, der nærmer sig alderen for adgang til efterløn, som af helbredsmæssige årsager ønsker at trække sig tilbage tidligere end det tidspunkt, hvor de økonomisk set anser det for muligt at forlade arbejdsmarkedet.

Målgruppen for undersøgelsen er politikere, embedsmænd, forskere, faglige organisationer og borgere med interesse for ældre på arbejdsmarkedet. Undersøgelsen er finansieret af Velliv Foreningen og VIVE.

Hver fjerde er fastlåst

26 pct. af de kortuddannede, privatansatte ældre betegner vi som fastlåste. Det vil sige, at de af helbredsmæssige årsager ønsker at trække sig tilbage tidligere end det tidspunkt, hvor de økonomisk set anser det for muligt at forlade arbejdsmarkedet.

Ønsker tilbagetrækning før efterlønsalderen

61 pct. af de fastlåste ønsker at trække sig tilbage, *før* de når den alder, hvor de tidligst kan have adgang til efterløn. 15 pct. af dem ønsker at trække sig tilbage, når de når efterlønsalderen.

Mange forventer at arbejde, indtil de kan gå på folkepension

42 pct. af de fastlåste forventer at forlade arbejdsmarkedet, når de når folkepensionsalderen, mens 16 pct. af dem først forventer at holde op med at arbejde efter denne alder. Kun 5 pct. regner med at trække sig tilbage før efterlønsalderen.

Ønsker at trække sig tilbage mindst 2 år før

50 pct. af de fastlåste ønsker af hensyn til deres helbred at trække sig tilbage mindst 4 år tidligere, end de forventer faktisk at gøre det. 46 pct. ønsker at trække sig tilbage 2-3 år tidligere.

Dårligere helbred

Relativt flere af de fastlåste end af de ikke-fastlåste oplever, at de har et dårligt helbred.

52 pct. af de fastlåste oplever, at de har et mindre godt eller et dårligt helbred, mens kun 10 pct. angiver at have et fremragende eller et vældigt godt helbred. Til sammenligning har kun 22 pct. af de ikke-fastlåste ifølge eget udsagn et mindre godt eller dårligt helbred, mens hele 31 pct. har et fremragende eller et vældigt godt helbred.

Desuden har flere af de fastlåste end af de ikke-fastlåste fået at vide af deres læge, at de har en kronisk sygdom (31 vs. 25 pct.), og flere har en psykisk lidelse (13 vs. 6 pct.).

Endelig har fastlåste i større omfang end ikke-fastlåste helbredsudfordringer i forhold til at klare arbejdsdagen. Markant flere af dem oplever, at de i høj eller nogen grad har svært ved at klare deres job pga. smerter (69 vs. 40 pct.) eller træthed (61 vs. 36 pct.). Desuden angiver flere af dem, at de tager smertestillende medicin dagligt (21 vs. 13 pct.) eller mindst én gang om ugen (23 vs. 10 pct.) for at klare arbejdsdagen.

Dårligere trivsel

Fastlåste trives dårligere end ikke-fastlåste, hvilket bl.a. ser ud til at hænge sammen med, at de er 'fastlåste': Markant flere af de fastlåste oplyser, at de altid eller ofte bliver bekymrede, når de tænker på deres mulighed for at trække sig tilbage, når de ønsker det (49 vs. 14 pct.).

Desuden er der tegn på, at markant flere af de fastlåste har risiko (19 vs. 9 pct.) eller stor risiko (23 vs. 5 pct.) for depression eller langvarig stressbelastning.

Ikke-fastlåste

Ældre, der ifølge eget udsagn har råd til at trække sig tilbage på det tidspunkt, hvor de – hvis de tænker på deres helbred – ønsker at gøre det, og som typisk også regner med at forlade arbejdsmarkedet på dette tidspunkt.

Cirka halvdelen af de kortuddannede, privatansatte ældre er ikke-fastlåste.

Dårligere økonomi

Fastlåste oplever, at de er ringere stillet rent økonomisk sammenlignet med ikke-fastlåste. Færre af de fastlåste synes, at deres økonomi er meget god (8 vs. 31 pct.) eller god (30 vs. 42 pct.). Desuden anfører færre af de fastlåste, at de kan betale en pludselig uforudset udgift på 10.000 kr. uden at skulle låne (62 vs. 86 pct.). Endelig oplever flere af de fastlåste i høj grad, at de har en markant dårligere økonomi på interviewtidspunktet (omkring årsskiftet 2022/23) end et ½ år tidligere pga. stigende priser på fx el, gas og fødevarer (34 vs. 14 pct.).

Færre har adgang til efterløn, tidlig pension og seniorpension

Færre af de fastlåste end af de ikke-fastlåste er helt sikre på, at de har adgang til en tidlig tilbagetrækningsordning. Færre af de fastlåste angiver, at de helt sikkert har adgang til efterløn (24 vs. 40 pct.), mens flere af dem har svaret, at de helt sikkert ikke har adgang til ordningen (47 vs. 37 pct.).

Desuden ved færre af de fastlåste end af de ikke-fastlåste med sikkerhed, at de har adgang til tidlig pension, også kaldet Arne-pension (14 vs. 27 pct.). Der er ligeledes færre af de fastlåste, der er helt sikre på, at de har adgang til seniorpension (5 vs. 13 pct.).

Mere belastende jobkrav

Flere af de fastlåste end af de ikke-fastlåste oplever, at deres job i høj grad kræver fysisk styrke (32 vs. 21 pct.). Desuden angiver flere af de fastlåste, at deres arbejde i høj eller nogen grad er psykisk udfordrende (19 vs. 11 pct.).

Fastlåste er desuden lidt mindre tilfredse med deres job end ikke-fastlåste. For eksempel er færre af de fastlåste helt enige i, at de har tid nok til deres opgaver, at de har indflydelse på deres arbejde, og at de kan beholde deres job, indtil de selv vælger at forlade arbejdsmarkedet.

Mere belastende jobkrav kan være medvirkende til, at færre af de fastlåste end af de ikke-fastlåste tror, at de kan klare deres nuværende job om 5 år. Kun 13 pct. af de fastlåste angiver, at de helt sikkert kan klare jobbet til den tid mod 34 pct. af de ikke-fastlåste.

Færre har mulighed for tilpasninger på arbejdspladsen

Færre af de fastlåste end af de ikke-fastlåste oplever, at deres arbejdsplads i høj eller nogen grad gør en indsats for at få ældre medarbejdere til at blive læn- gere frem for at trække sig tilbage (30 vs. 47 pct.).

Ikke overraskende mener markant flere af de fastlåste end af de ikke-fastlåste, at det helt sikkert ville være godt for deres helbred, hvis de arbejdede færre ti- mer om ugen (44 vs. 18 pct.). Imidlertid regner færre af de fastlåste med, at det er muligt for dem at få reduceret deres arbejdstid: Lidt færre af de fastlåste an- giver, at deres arbejdsplads (helt sikkert eller måske) vil give dem mulighed for at arbejde færre timer pr. uge (40 vs. 50 pct.). Desuden har markant færre af de fastlåste (helt sikkert eller måske) en økonomisk situation, der gør det muligt for dem at få nedsat arbejdstid (27 vs. 62 pct.).

Tilsvarende anfører flere af de fastlåste end af de ikke-fastlåste, at det (helt sikkert eller måske) ville være godt for deres helbred, hvis de skiftede til et mindre krævende job (47 vs. 30 pct.). Også her er der imidlertid færre af de fastlåste end af de ikke-fastlåste, der er på en arbejdsplads, som (helt sikkert eller måske) giver mulighed for et sådan jobskifte (25 vs. 37 pct.).

Begrebet 'fastlåst'

Vores begreb 'fastlåst' er konstrueret ud fra tre centrale spørgsmål om ønsket tilbagetrækning (givet helbred), forventet faktisk tilbagetrækning og økonomisk formåenhed (Fisher, Ryan, Sonnega, & Naudé, 2016). Begrebet har vist sig em- pirisk at give mening forstået på den måde, at der er stor forskel på besvarel- serne fra de fastlåste og den valgte sammenligningsgruppe (kaldet 'ikke-fastlå- ste'), og besvarelsene falder som forventet.

Spørgsmålet er selvfølgelig, om der i selve konstruktionen af begrebet implicit ligger det forventede udfald. Begrebet kan til en vis grad kritiseres for dette, da helbred og økonomi både indgår i konstruktionen af begrebet og som udfalds- rum. Til gengæld viser resultaterne, at der gennemgående også er en tydelig forskel på de to grupper af ældre arbejdstagere, når det gælder en lang række

af de øvrige undersøgte forhold, herunder (viden om) adgang til tilbagetrækningsordninger, arbejdsvilkår, mulighed for tilpasninger på arbejdspladsen og trivsel.

Fakta om undersøgelsen

Datagrundlaget for undersøgelsen er en web-baseret spørgeskemaundersøgelse, der blev gennemført i november 2022-januar 2023. Svarprocenten var 29,7 pct. Data er vægtet for at korrigere for bortfald. Denne rapport er baseret på besvarelser fra 5.149 kortuddannede, privatansatte ældre.

1 Indledning

1.1 Baggrund

I Danmark er alderen for, hvornår man kan få adgang til efterløn og folkepension, forøget gradvist i løbet af de seneste 5-10 år. I samme periode er efterlønsperioden blevet afkortet fra 5 til 3 år (Finansministeriet, 2011). Ændringerne markerer et markant skift, der har fundet sted i mange lande, fra tilbagetrækning via tidlige tilbagetrækningsordninger som normen, til at man fra politisk hold har gennemført tilbagetrækningsreformer og aktivt opmuntrer ældre arbejdstagere til at blive længere tid i arbejde, se fx Henkens & van Solinge (2021) og Moffatt & Heaven (2017). Tilbagetrækningsreformerne har bidraget væsentligt til, at den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder i Danmark er steget fra ca. 62 år i 2004 til ca. 66 år i 2021 (Amilon & Jeppesen, 2016; De Økonomiske Råds formandskab, 2021; F&P, 2023).

Tilbagetrækningsreformerne er i Danmark såvel som i andre lande typisk blevet udformet uden at tage hensyn til, at ældre arbejdstagere er en meget heterogen gruppe (Henkens & van Solinge, 2021). Dette har bidraget til forskellige grupper af beskæftigedes bekymring for udsigten til at skulle blive flere år på arbejdsmarkedet, se fx van Solinge & Henkens (2017) og Liversage & Larsen (2017).

Traditionelt har kortuddannede været blandt dem, der har trukket sig tidligst tilbage fra arbejdsmarkedet, se fx Robroek et al. (2015) og Turek et al. (2022). Tilbagetrækningsreformerne må derfor forventes især at påvirke denne gruppe. I tråd hermed er tilbagetrækningsalderen ifølge Amilon & Larsen (2023) steget mere blandt kortuddannede end blandt personer med længerevarende uddannelse.

Især kortuddannede trækker sig tilbage pga. dårligt helbred (Larsen & Amilon, 2019). Helbredsproblemer kan sammen med de stigende adgangsalder gøre det særligt vanskeligt for kortuddannede at blive ved med at arbejde, indtil at de har adgang til en tilbagetrækningsordning som tidlig pension (Arne-pension)¹, efterløn eller folkepension. Udfordringen forstærkes af, at kortuddannede typisk i mindre omfang end andre grupper har råd til at trække sig tilbage, før de når efterløns- eller folkepensionsalderen (Amilon & Jeppesen, 2016).

---

¹ Den tidligste alder for adgang til tidlig pension følger efterlønsalderen.

1.2 Formål

I denne undersøgelse ser vi nærmere på forekomsten og karakteren af 'job lock' blandt kortuddannede ældre. Med afsæt i Fisher et al. (2016) bruger vi her begrebet 'job lock' (eller 'fastlåst', som vi kalder det) om en situation, hvor ældre, der nærmer sig alderen for adgang til efterløn, ønsker at trække sig tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet pga. dårligt helbred, men som af økonomiske årsager ikke har mulighed for at gøre dette. Vores definition af fastlåste fremgår af Boks 1.1.

Boks 1.1 Fastlåste

Ældre, der nærmer sig alderen for adgang til efterløn, som:

- af helbredsmæssige årsager ønsker at trække sig tilbage tidligere end det tidspunkt, hvor de økonomisk set anser det for muligt at forlade arbejdsmarkedet.

Formålet med denne rapport er for det første at belyse:

- Hvor mange af de kortuddannede ældre der er fastlåste.

For det andet er formålet at undersøge, hvordan fastlåste adskiller sig fra ikke-fastlåste ældre, når det gælder deres tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet, herunder:

- Hvornår de ønsker at trække sig tilbage, hvis de tænker på deres helbred
- Hvornår de faktisk regner med at holde op med at arbejde.

For det tredje er formålet at undersøge, hvad der karakteriserer fastlåste sammenlignet med ikke-fastlåste ældre, når det gælder deres:

- Helbred
- Aktuelle økonomisk situation
- Viden om deres adgang til tidlige tilbagetrækningsordninger
- Person- og jobkarakteristika.

For at få en indikation af mulige konsekvenser ved at være fastlåst er formålet for det fjerde at undersøge, om fastlåste trives dårligere end andre kortuddannede ældre. Mere specifikt undersøger vi, hvad der karakteriserer fastlåste sammenlignet med ikke-fastlåste, når det gælder trivsel.

1.3 Målgruppe

De opstillede spørgsmål belyses med afsæt i en målgruppe bestående af 57-62-årige kortuddannede, der er ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor.

Personer, der er 57-62 år på dataindsamlingstidspunktet, svarer til personer, der er født i 1960-1965. Disse årgange er valgt, fordi de står over for at skulle tage stilling til, hvornår de kan og vil forlade arbejdsmarkedet. Før efterlønsreformen trådte i kraft i 2014, var hver fjerde af 3F's medlemmer (hvoraf mange indgår i vores målgruppe) ifølge Landsorganisationen i Danmark (2016) enten død eller havde forladt arbejdsmarkedet før de 60 år, mens næsten hver tredje gik på efterløn som 60-årig. Personer født i 1960-1962 har potentielt adgang til en tidlig tilbagetrækningsordning som efterløn og tidlig pension, når de fylder 64 år, mens de kan gå på folkepension, når de fylder 67 år. For personer født i 1963-1965 er adgangsaldrene hhv. 65 og 68 år.

'Kortuddannede' er afgrænset som de personer, der har grundskole som højeste fuldførte uddannelse.

Personer med et fysisk aktivt arbejde er valgt ud fra en forestilling om, at det især er dem, der har svært ved at arbejde, indtil de har adgang til en tilbagetrækningsordning. Som eksempler på fysisk aktivt arbejde kan nævnes industriarbejde, transportarbejde, lagerarbejde og arbejde i byggebranchen. For nærmere indkredsning af personer med fysisk aktive job, se Bilag 1.

Ansatte i den private sektor er valgt ud fra en antagelse om, at især små og mellemstore arbejdspladser (som udgør størstedelen af de private virksomheder) kan opleve det som udfordrende at udvikle tiltag, der gør det muligt at fastholde ældre på arbejdsmarkedet – ikke mindst som her, hvor det drejer sig om kortuddannede ældre, der i større omfang end andre arbejdstagere har helbredsproblemer.

2 Data og metode

I dette kapitel har vi kort beskrevet de data og den metode, der er anvendt i rapporten. Desuden fremgår, hvilke spørgsmål vi har anvendt til at indkredse de personer i vores målgruppe, som vi betegner 'fastlåste' og 'ikke-fastlåste', og hvordan målgruppen som helhed er fordelt på disse spørgsmål. Endelig viser vi, hvordan vi mere præcist har identificeret de fastlåste og ikke-fastlåste.

2.1 Data

Datagrundlaget for denne undersøgelse er en web-baseret spørgeskemaundersøgelse. Det vil sige, at rapportens resultater er baseret på målgruppens egne besvarelser. Dataindsamlingen blev gennemført i slutningen af 2022.² Datagrundlaget er kort beskrevet i Boks 2.1. En mere detaljeret beskrivelse findes i Bilag 1.

Boks 2.1 Datagrundlag

- Web-baseret spørgeskemaundersøgelse med i alt 113 spørgsmål
- 5.963 fulde besvarelser er indsamlet blandt personer i målgruppen
- Svarprocenten er 29,7
- Data er vægtet for at korrigere for bortfaldet
- Besvarelser fra 5.149 personer indgår i denne rapport.

2.2 Metode

Resultaterne i rapporten er baseret på forskellige former for beskrivende statistik.

---

² 95 pct. af det indsamlede data er indsamlet i november-december 2022. De resterende 5 pct. er indsamlet i januar 2023.

For at teste, om de fundne resultater for fastlåste og ikke-fastlåste baseret på vægtede data er forskellige, har vi anvendt hhv. en korrigeret vægtet Pearson χ^2 -test (fordelinger) og en justeret Wald-test (gennemsnit). Alle de fundne resultater for de to grupper er statistisk signifikant forskellige på et 5-procents-niveau, medmindre andet er angivet.

Som mål for trivsel anvender vi i kapitel 6 to indeks.

Det første er WHO's indeks for velbefindende bestående af fem enheder (WHO-5). WHO-5 er en generisk og global vurderingsskala, der måler det subjektive velbefindende. WHO-5 består af fem simple og positive udsagn om, hvordan man har haft det i de sidste 2 uger. Respondenten skal angive, hvor stor en del af tiden i 2-ugers-perioden hvert af de fem udsagn passer på ham/hende. Udsagnene er vurderet på en skala fra 0-5, hvor 0 er 'på intet tidspunkt' og 5 er 'hele tiden'. De fem svar er efterfølgende lagt sammen og ganget med 4. Dette giver en skala på 0-100, hvor de to yderpunkter afspejler hhv. minimalt (0) og maksimalt (100) velbefindende. Placeringen på skalaen tages som udtryk for ens risiko for depression eller stressbelastning. Hvis den samlede værdi ligger i intervallet 51-100, er man ikke umiddelbart i risiko, værdierne 36-50 afspejler, at man er i risiko, mens værdierne 0-35 er udtryk for, at man er i stor risiko, se fx Topp et al. (2015) og Sundhedsstyrelsen (2017).

Det andet indeks er *Cohen's Perceived Stress Scale*, der består af 10 enheder (PSS-10). PSS-10 er et værktøj til at måle, i hvor høj grad livet opleves som ukontrollabelt, uforudsigeligt og overvældende. De ti spørgsmål måler, i hvilken grad respondenterne oplever at kunne håndtere hverdagen. Der spørges til både positive og negative følelser og tanker inden for den seneste måned. Respondenterne skal på en skala fra 0-4 angive, hvor ofte de har haft hver af de angivne følelser og tanker i denne periode, hvor 0 er 'aldrig', og 4 er 'meget ofte'. For besvarelser på de spørgsmål, hvor der er spurgt til positive følelser og tanker, er skalaen inverteret, så alle svar har lavere værdi, jo oftere man har oplevet positive tanker og følelser. Besvarelserne på de 10 spørgsmål er derefter lagt sammen, hvilket giver en skala på 0-40. Værdierne 0-13 afspejler lav risiko for stress, værdierne 14-26 er udtryk for moderat risiko, og værdierne 27-40 tolkes som høj risiko (Eskildsen et al., 2015; Region Midtjylland, 2016; Region Midtjylland, 2022).

2.3 Spørgsmål anvendt til at indkredse 'fastlåste'

De spørgsmål, som vi har anvendt til at identificere, hvem i målgruppen vi betegner som hhv. fastlåste og ikke-fastlåste, fremgår af Boks 2.2.

Boks 2.2 Spørgsmål anvendt til identifikation af 'fastlåste'

Ønsket tilbagetrækningsalder

- Hvis du tænker på dit helbred, ved hvilken alder ønsker du så at trække dig tilbage?

Råd til tilbagetrækning, når ønsket

- Tror du, at du har råd til at trække dig tilbage på det tidspunkt, hvor du ønsker det, det vil sige ved X år? Svarmuligheder: Ja, helt sikkert; ja, måske; nej, formentlig ikke; nej, helt sikkert ikke; ved ikke.

Forventet faktisk tilbagetrækningsalder

- Ved hvilken alder regner du faktisk med at holde op med at arbejde?

Som det fremgår, er spørgsmålet om ønsket tilbagetrækningsalder knyttet til den enkeltes helbredssituation. I spørgsmålet om, hvorvidt man har råd til at trække sig tilbage, når man ønsker det, refererer 'X' til den anførte ønskede tilbagetrækningsalder.

I det følgende viser vi, hvordan målgruppen som helhed fordeler sig på de tre spørgsmål. Af næste afsnit fremgår, hvordan vi ved hjælp af de tre spørgsmål mere præcist har identificeret 'fastlåste' og 'ikke-fastlåste'.

2.3.1 Ønsket og forventet faktisk tilbagetrækningsalder

Vores målgruppe består som nævnt af kortuddannede i alderen 57-62 år, der er ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor. I dette afsnit viser vi med afsæt i oplysninger om gennemsnit og median, hvornår personer i målgruppen som helhed hhv. ønsker og forventer faktisk at trække sig tilbage. For forklaring af gennemsnit og median, se Boks 2.3.

Boks 2.3 Tilbagetrækningsalder: Gennemsnit og median

- Gennemsnit: Er beregnet som summen af de anførte tilbagetrækningsalder divideret med antallet af observationer
- Median: Den midterste værdi, når de anførte tilbagetrækningsalder er sorteret efter værdi.

Personer i målgruppen ønsker i gennemsnit at trække sig tilbage, når de er 65 år, mens deres forventede, faktiske tilbagetrækningsalder er 66,6 år, se Tabel 2.1. Med andre ord er der i gennemsnit ikke den helt store forskel på, hvornår målgruppen hhv. ønsker at trække sig tilbage, hvis de tænker på deres helbred, og hvornår de forventer faktisk at forlade arbejdsmarkedet. Forskellen mellem ønsket og forventet, faktisk tilbagetrækningsalder er en smule større, når vi ser på medianen, der er hhv. 65 og 67 år. Neden for ser vi nærmere på forskellen mellem ønsket og forventet, tilbagetrækningsalder for den enkelte.

Tabel 2.1 Ønsket og faktisk forventet tilbagetrækningsalder for kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor. Vægtet gennemsnit (standardafvigelse) og vægtet median, år.

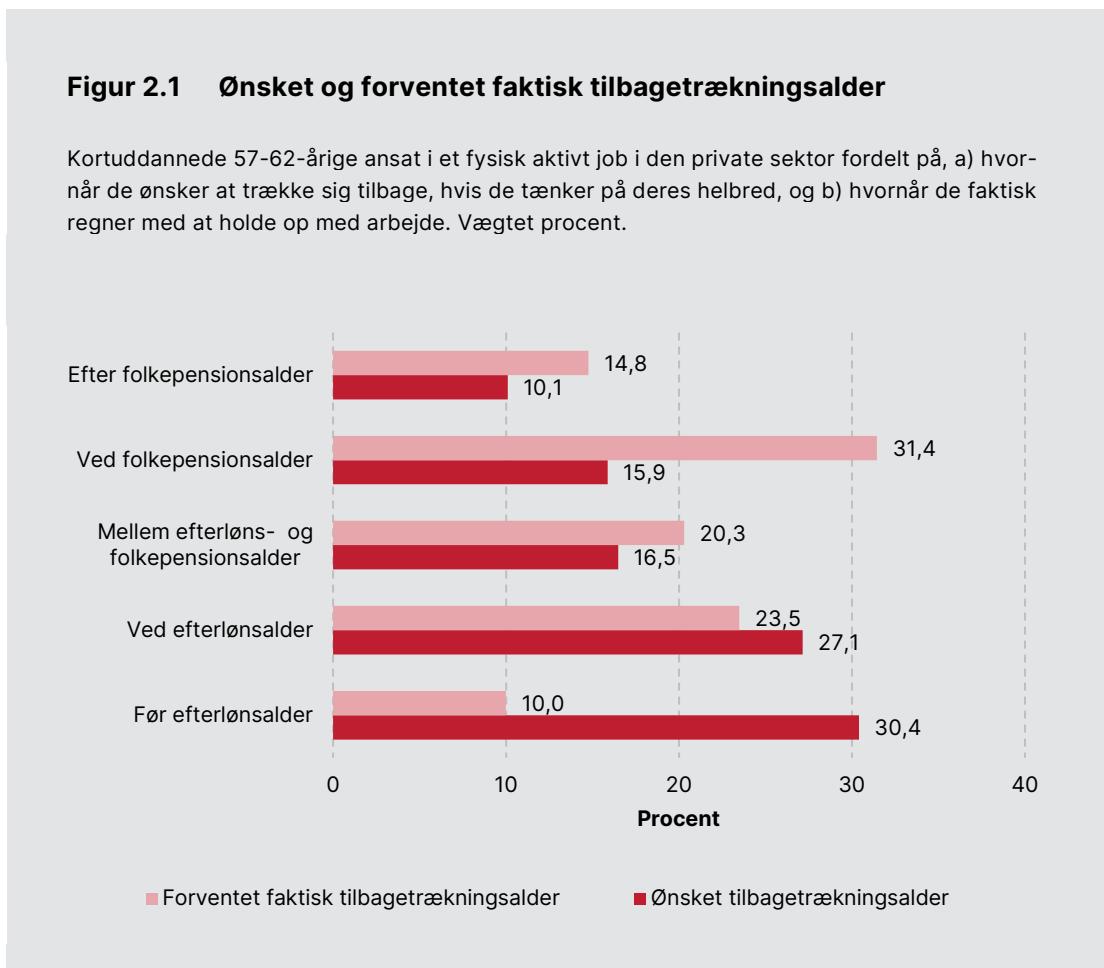
	Ønsket tilbagetrækningsalder	Forventet faktisk tilbagetrækningsalder
Gennemsnit	65,0 (0,05)	66,6 (0,05)
Median	65	67
Antal observationer	5.149	5.149

Vi har også set på, hvordan målgruppens besvarelser på spørgsmålene om hhv. ønsket og forventet faktisk tilbagetrækningsalder er fordelt, se Figur 2.1. Vi har her sat de anførte tilbagetrækningsalder i forhold til de tidspunkter, hvor personer i målgruppen hhv. kan have adgang til efterløn (kaldet 'efterlønsalder') og har adgang til folkepension (kaldet 'folkepensionsalder'). Det vil sige, at vi skelner mellem, om de adspurgtes ønskede/forventede faktisk tilbagetrækningsalder ligger:

- Før efterlønsalder

- Ved efterlønsalder
- Mellem efterløns- og folkepensionsalder
- Ved folkepensionsalder
- Efter folkepensionsalder.³

En sammenligning af målgruppens angivelser af hhv. ønsket og forventet faktisk tilbagetrækningsalder viser to markante forskelle: For det første ønsker hele 30 pct. af personerne i målgruppen – når de tænker på deres helbred – at trække sig tilbage, før de når efterlønsalderen, mens kun 10 pct. af målgruppen forventer faktisk at trække sig tilbage ved denne alder. For det andet ønsker kun 16 pct. af målgruppen at trække sig tilbage ved folkepensionsalderen, mens ca. dobbelt så mange (31 pct.) forventer faktisk at gøre dette.

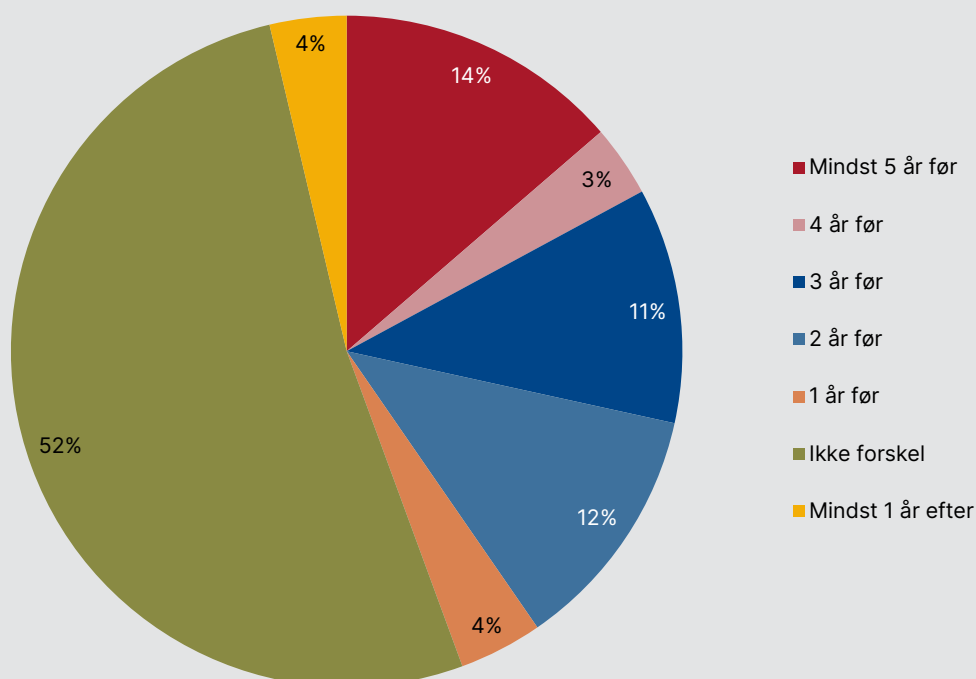
Anm.: 'Efterlønsalder' og 'folkepensionsalder' betegner her de aldre, hvor den enkelte årgang kan have/har adgang til hhv. efterløn og folkepension.

³ 'Efterlønsalder' og 'folkepensionsalder' betegner her de aldre, hvor den enkelte årgang kan have/har adgang til hhv. efterløn og folkepension. Det vil sige, at opgørelserne tager højde for, at årgang 1960-1962 har andre adgangsalde end årgang 1963-1965, se afsnit 1.3.

En direkte sammenligning af afstanden mellem ønsket og forventet faktisk tilbagetrækningsalder for den enkelte viser, at ca. halvdelen af målgruppen (52 pct.) forventer at forlade arbejdsmarkedet, når de ønsker det, se Figur 2.2. Hele 40 pct. ønsker at trække sig tilbage mindst 2 år tidligere, end de faktisk forventer at gøre dette.

Figur 2.2 Afstand mellem ønsket og forventet faktisk tilbagetrækningsalder

Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på, hvornår de ønsker at trække sig tilbage sammenlignet med, hvornår de faktisk regner med at holde op. Vægtet procent.

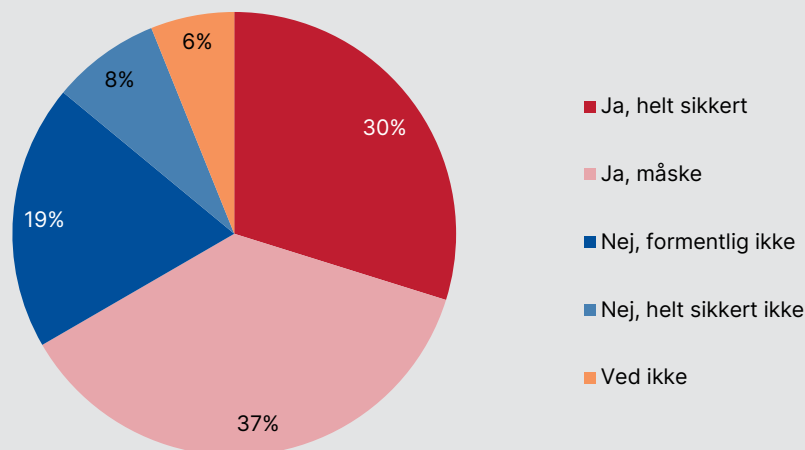

2.3.2 Råd til at trække sig tilbage, når ønsket?

Målgruppens svar på, om de tror, at de har råd til at trække sig tilbage, når de ønsker det, fremgår af Figur 2.3. 2 ud af 3 anfører, at de 'helt sikkert' eller 'måske' har råd til dette, ca. hver fjerde (27 pct.) angiver, at de 'formentlig ikke' eller 'helt sikkert ikke' har råd, mens 6 pct. ikke ved, om de har råd.

Figur 2.3 Råd til tilbagetrækning, når ønsket?

Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på, om de tror, at de har råd til at trække sig tilbage, når de ønsker det. Vægtet procent.

2.4 Identifikation af 'fastlåste'

'Fastlåste' er her som nævnt betegnelsen for personer i målgruppen, der af helbredsmæssige årsager ønsker at trække sig tilbage tidligere end det tidspunkt, hvor de økonomisk set anser det for muligt at forlade arbejdsmarkedet, se også afsnit 1.1. Vi anvender de tre ovenfor beskrevne spørgsmål til at identificere fastlåste.

2.4.1 Opdeling af målgruppen

Med afsæt i de tre spørgsmål danner vi som udgangspunkt fire grupper. Kriterierne for denne opdeling er vist i Tabel 2.2.

Vi identificerer 'fastlåste' som dem, hvis ønskede tilbagetrækningsalder er lavere end deres forventede faktiske tilbagetrækningsalder, og som samtidig svarer 'nej, formentlig ikke', 'nej, helt sikkert ikke' eller 'ved ikke' til spørgsmålet om, hvorvidt de tror, at de har råd til at trække sig tilbage, når de ønsker det.

I den anden ende af skalaen finder vi den gruppe, vi betegner 'ikke-fastlåste'. Denne gruppe omfatter de personer i målgruppen, der har en ønsket tilbagetrækningsalder, der er lig med eller større end deres forventede, faktiske tilbagetrækningsalder, og som har svaret 'ja, helt sikkert' eller 'ja, måske' til, at de tror, at de har råd til at trække sig tilbage, når de ønsker det.

Tabel 2.2 Kriterier anvendt til opdeling

	Fastlåste	Mellemgruppe 1	Mellemgruppe 2	Ikke-fastlåste
Tilbagetrækningsalder	Ønsket alder er mindre end forventet faktisk alder	Ønsket alder er lig med eller større end forventet faktisk alder	Ønsket alder er mindre end forventet faktisk alder	Ønsket alder er lig med eller større end forventet faktisk alder
Har råd til tilbagetrækning, når ønsket?	Nej/ved ikke	Nej/ved ikke	Ja	Ja

Mellem fastlåste og ikke-fastlåste finder vi to "mellemgrupper".

Mellemgruppe 1 omfatter personer, som – hvis de tænker på deres helbred – ønsker at trække sig tilbage, enten når de forventer faktisk at gøre dette eller senere, men som samtidig ikke regner med at have råd til at trække sig tilbage, når de ønsker det. Der er ikke umiddelbart en oplagt forklaring på denne gruppes besvarelser af de tre spørgsmål.

Mellemgruppe 2 omfatter personer, der af helbredsmæssige årsager ønsker at trække sig tilbage tidligere, end de forventer faktisk at gøre dette, men som samtidig anfører, at de forventer at have råd til at trække sig tilbage, når de ønsker det. At den forventede faktiske tilbagetrækningsalder er højere end den ønskede tilbagetrækningsalder for personer i denne gruppe synes med andre ord at kunne tilskrives andre forhold end økonomiske årsager.

3 Forekomst og karakteristik af fastlåste og ikke-fastlåste

Formålet med dette kapitel er for det første at vise, hvor stor en del af målgruppen, som vi med vores tilgang kan karakterisere som hhv. fastlåst og ikke-fastlåst (se afsnit 1.2 og 2.4). For det andet er formålet at vise, hvordan fastlåste og ikke-fastlåste adskiller sig fra hinanden, når det gælder deres ønskede og deres forventede faktiske tilbagetrækningsalder. For det tredje viser vi, hvilken afstand der er mellem de to gruppers ønskede og forventede faktiske tilbagetrækningsalder, og hvad de to grupper har svaret på spørgsmålet om, hvorvidt de tror, at de har råd til at trække sig tilbage, når de ønsker det.

3.1 Hvor stor en del af målgruppen er fastlåst?

Vi finder med afsæt i vores tilgang, at hver fjerde (26 pct.) i målgruppen er fastlåst, se Figur 3.1. Det vil her sige, at de af økonomiske årsager forventer at

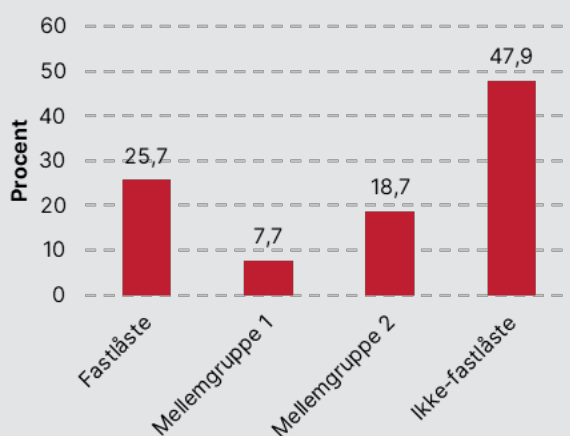
trække sig tilbage senere, end de ønsker at gøre det, hvis de tænker på deres helbred. Cirka halvdelen (48 pct.) er ikke-fastlåst, dvs. at de tror, at de har råd til at trække sig tilbage på det tidspunkt, hvor de ønsker det, og at deres ønskede tilbagetrækningsalder (givet deres helbred) enten er sammenfaldende med eller højere end deres forventede faktiske tilbagetrækningsalder.

19 pct. af målgruppen falder i mellemgruppe 2, dvs. at de tror, at de har råd til at trække sig tilbage ved deres ønskede tilbagetrækningsalder, men alligevel forventer at trække sig senere tilbage. De resterende 8 pct. finder vi i mellemgruppe

1, som omfatter dem, der på den ene side anfører, at de ikke tror, at de har råd til at trække sig tilbage på det tidspunkt, hvor de ønsker det, men som på den

Figur 3.1 Hvor mange er fastlåste?

Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på de fire grupper. Vægtet procent.

anden side har angivet en ønsket tilbagetrækningsalder, der er sammenfaldende med eller højere end den alder, hvor de forventer faktisk at holde op.

Formålet med den resterende del af rapporten er at karakterisere de personer i målgruppen, som vi betegner som fastlåste. For at få et så klart billede som muligt har vi her *valgt alene at sammenligne de fastlåste med* den gruppe, der ligner dem mindst, nemlig *de ikke-fastlåste*. De to grupper udgør tilsammen tre fjerdedele af målgruppen.

3.2 Ønsket tilbagetrækningsalder

Fastlåste ønsker – når de tænker på deres helbred – som forventet at trække sig tidligere tilbage sammenlignet med ikke-fastlåste. Den gennemsnitlige ønskede tilbagetrækningsalder for fastlåste er 63 år mod 66,3 år for ikke-fastlåste, se Tabel 3.1. Det vil sige, at fastlåste i gennemsnit ønsker at trække sig tilbage ca. 3 år tidligere end ikke-fastlåste. Samme billede tegner sig, når vi ser på medianen (63 vs. 66 år). For forklaring af gennemsnit og median, se Boks 2.3 i kapitel 2.

Tabel 3.1 Ønsket tilbagetrækningsalder for kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor særskilt for fastlåste og ikke-fastlåste. Vægtet gennemsnit (standardafvigelse) og vægtet median, år.

	Fastlåste	Ikke-fastlåste
Gennemsnit	63,0 (0,07)	66,3 (0,07)
Median	63	66
Antal observationer	1.286	2.544

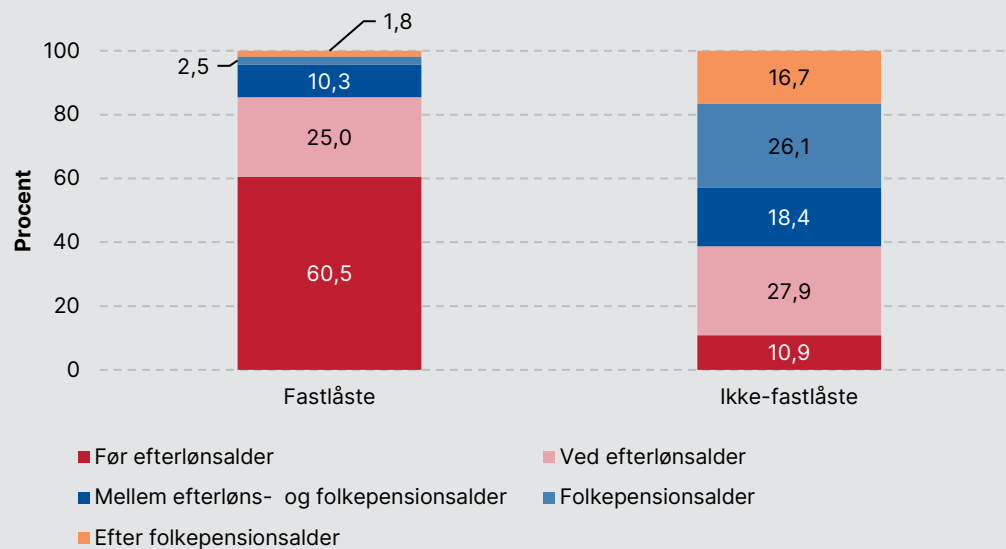
Vi ser dernæst på, hvordan den ønskede tilbagetrækningsalder er fordelt for fastlåste sammenlignet med ikke-fastlåste. Vi har sat de ønskede tilbagetrækningsalder i forhold til det tidspunkt, hvor personer i målgruppen kan have/har adgang til efterløn og folkepension, se også afsnit 2.4.

Resultaterne understreger, at der er markant forskel på, hvornår fastlåste og ikke-fastlåste ønsker at trække sig tilbage: 61 pct. af de fastlåste mod 11 pct. af de ikke-fastlåste ønsker at forlade arbejdsmarkedet før efterlønsalderen, mens kun 4 pct. af de fastlåste mod 43 pct. af de ikke-fastlåste ønsker at trække sig tilbage ved folkepensionsalderen eller senere, se Figur 3.2.

Figur 3.2 Ønsket tilbagetrækningsalder

Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på, hvornår de ønsker at trække sig tilbage, hvis de tænker på deres helbred. Særskilt for fastlåste og ikke-fastlåste. Vægtet procent.

Anm.: 'Efterlønsalder' og 'folkepensionsalder' betegner her de aldre, hvor den enkelte kan have/har adgang til hhv. efterløn og folkepension.

3.3 Forventet faktisk tilbagetrækningsalder

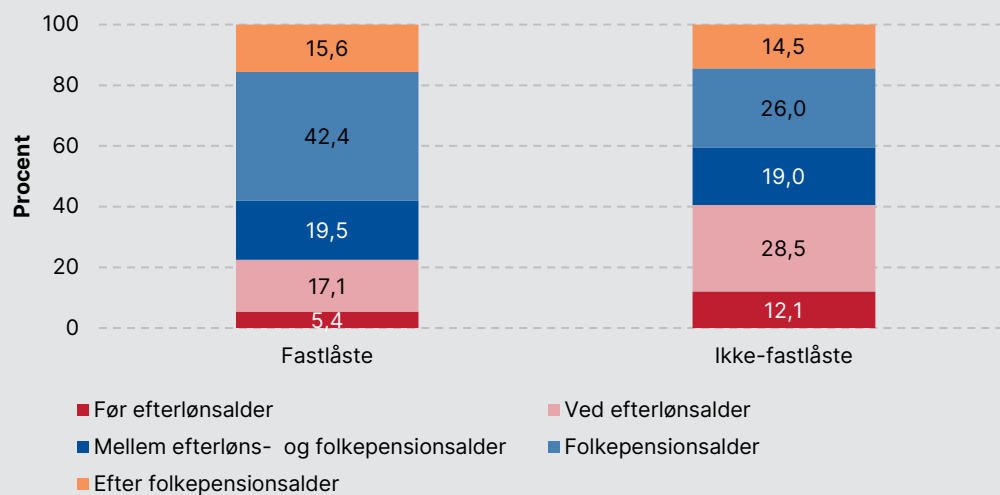
De fastlåste har derimod en *højere* forventet, faktisk tilbagetrækningsalder end ikke-fastlåste. Den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder for fastlåste er 67,4 år mod 66,1 år for ikke-fastlåste – altså en forskel på ca. 1 år, se Tabel 3.2. Forskellen er lidt større, nemlig 2 år, når vi ser på medianen, der er 67 år for fastlåste og 65 år for ikke-fastlåste.

Tabel 3.2 Forventet faktisk tilbagetrækningsalder for kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor. Særskilt for fastlåste og ikke-fastlåste. Vægtet gennemsnit (standardafvigelse) og vægtet median, år.

	Fastlåste	Ikke-fastlåste
Gennemsnit	67,4 (0,11)	66,1 (0,06)
Median	67	65
Antal observationer	1.286	2.544

Figur 3.3 Forventet faktisk tilbagetrækningsalder

Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på, hvornår de faktisk regner med at holde op med at arbejde. Særskilt for fastlåste og ikke-fastlåste. Vægtet procent.

Anm.: 'Efterlønsalder' og 'folkepensionsalder' betegner her de aldre, hvor den enkelte har adgang til hhv. efterløn og folkepension.

Forskellen mellem de to grupper viser sig også ved, at 5 pct. af de fastlåste mod 12 pct. af de ikke-fastlåste forventer at holde op med at arbejde før efterlønsalderen, se Figur 3.3. Der kan her være tale om grupper, der forventer at kunne få bevilliget seniorpension. Andre forskelle mellem grupperne er, at færre af de fastlåste forventer at holde op, når de når efterlønsalderen (17 mod 29

pct.), mens flere af dem forventer at stoppe ved folkepensionsalderen (42 vs. 26 pct.). De anførte forskelle taler for, at fastlåste i mindre omfang end ikke-fastlåste har adgang til efterløn. Vi vender tilbage til dette i afsnit 4.3.

3.4 Afstand mellem ønsket og forventet faktisk tilbagetrækningsalder

Fastlåste og ikke-fastlåste adskiller sig også pr. definition, når det gælder forskellen mellem deres ønskede og forventede, faktiske tilbagetrækningsalder, se også afsnit 2.4.

Fastlåste omfatter personer, hvis ønskede tilbagetrækningsalder *er lavere end* deres forventede, faktiske tilbagetrækningsalder. Når vi ser på, hvor meget tidligere (målt i år) fastlåste ønsker at trække sig tilbage, finder vi, at 46 pct. af dem ønsker at trække sig tilbage 2-3 år før, de regner med at holde op, mens 41 pct. ønsker at trække sig tilbage mindst 5 år før, se Figur 3.4.

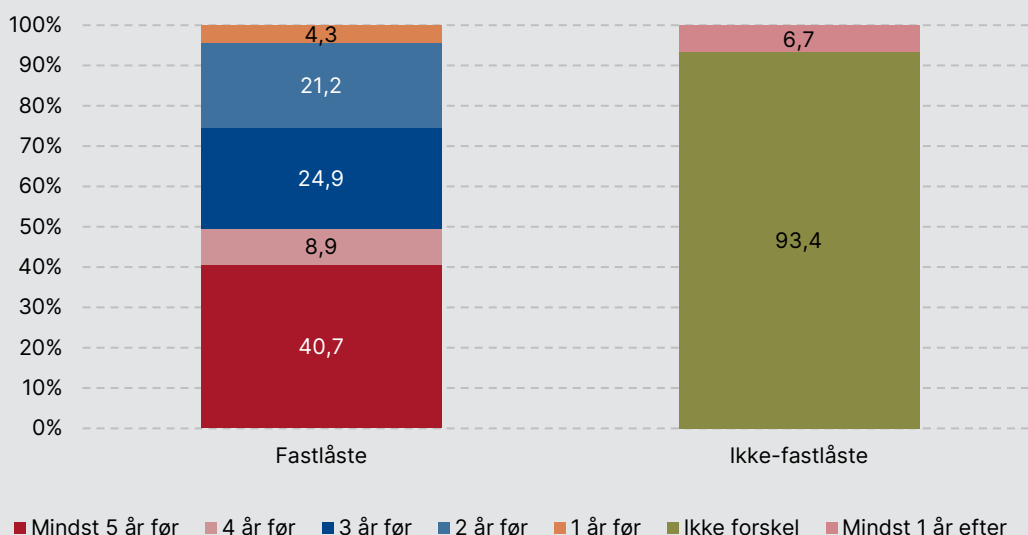
Ikke-fastlåste omfatter personer, hvis ønskede tilbagetrækningsalder *enten er lig med eller højere end* deres forventede, faktiske tilbagetrækningsalder. Vi finder, at langt størstedelen af de ikke-fastlåste (93 pct.) forventer at trække sig tilbage på det tidspunkt, hvor de ønsker det. De resterende 7 pct. forventer at forlade arbejdsmarkedet mindst ét år⁴, før de – givet deres helbred – ønsker at gøre dette. For personer i denne gruppe kan der fx være tale om, at de godt kunne fortsætte i flere år, hvis de alene skulle tænke på deres helbred, men at andre forhold betyder, at de regner med at trække sig tidligere tilbage.

---

⁴ 'Mindst ét år før' dækker for størstedelen en forskel på 1-3 år.

Figur 3.4 Afstand mellem ønsket og forventet faktisk tilbagetrækningsalder

Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på, hvornår de ønsker at trække sig tilbage sammenlignet med, hvornår de faktisk regner med at holde op. Særskilt for fastlåste og ikke-fastlåste. Vægtet procent.

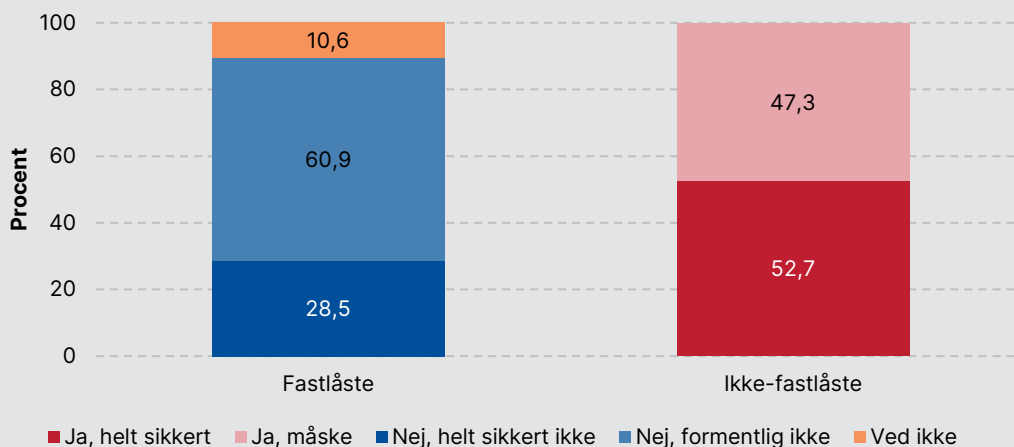
3.5 Råd til at trække sig tilbage, når ønsket?

Fastlåste og ikke-fastlåste adskiller sig også pr. definition, når det gælder spørgsmålet om, hvorvidt de tror, at de har råd til at trække sig tilbage, når de ønsker det, se også afsnit 2.4.

Fastlåste omfatter personer, der har angivet enten, at de 'helt sikkert ikke' har råd, eller at de 'formentlig ikke' ikke har råd, og personer, der har svaret 'ved ikke' til, om de har råd. 29 pct. af de fastlåste angiver, at de helt sikkert ikke har råd til at trække sig tilbage, når de ønsker det, 61 pct. har svaret, at de formentlig ikke har råd, mens de resterende 11 pct. ikke ved, om de har råd, se Figur 3.5.

Figur 3.5 Har du råd til at trække dig tilbage, når du ønsker det?

Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på, om de tror, at de har råd til at trække sig tilbage på det tidspunkt, hvor de ønsker det. Særskilt for fastlåste og ikke-fastlåste. Vægtet procent.

Ikke-fastlåste omfatter personer, der har angivet enten, at de 'helt sikkert' har råd, eller at de 'måske' har råd. Vi finder, at de ikke-fastlåste er nogenlunde ligeligt fordelt på dem, der har svaret, at de helt sikkert har råd (53 pct.) og dem, der har angivet, at de måske har råd (47 pct.).

4 Helbred, økonomi og tilbagetrækningsordninger

I det følgende viser vi, hvad der karakteriserer de fastlåste sammenlignet med de ikke-fastlåste, når det gælder deres helbred, deres aktuelle økonomiske situation og deres viden om, hvorvidt de har adgang til tidlige tilbagetrækningsordninger. Vores forventning er, at fastlåste har dårligere helbred, er ringere stillet rent økonomisk og (baseret på de to gruppers forventede, faktiske tilbagetrækningsalder, se afsnit 3.3) i mindre grad har (eller er sikre på at have) adgang til tidlige tilbagetrækningsordninger. For også at få et samlet billede af situationen for vores målgruppe som helhed (altså kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor) har vi i dette og de efterfølgende kapitler også medtaget tal for målgruppen som helhed (vist som 'i alt' tal).

4.1 Helbred

Som forventet har flere af de fastlåste end af de ikke-fastlåste dårligt helbred, se Tabel 4.1: Markant flere af de fastlåste (52 vs. 22 pct.) har et mindre godt eller dårligt helbred, mens markant færre af dem har et fremragende eller vældig godt helbred (10 vs. 31 pct.). Desuden har lidt flere af de fastlåste fået at vide af deres læge, at de har en kronisk sygdom (31 vs. 25 pct.) eller en psykisk lidelse (13 vs. 6 pct.).

Tabel 4.1 Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på forskellige helbredsmaal. I alt og særskilt for fastlåste og ikke-fastlåste. Vægtet procent.

	Fastlåste	Ikke-fastlåste	I alt
Hvordan synes du, at dit helbred er alt i alt?			
Fremragende	1,3	7,0	4,5
Vældig godt	8,8	24,3	17,7
Godt	38,3	46,4	44,1
Mindre godt	42,5	18,6	27,7
Dårligt	9,1	3,7	6,0
I alt	100,0	100,0	100,0
Har en læge fortalt dig, at du har en kronisk sygdom (fx sukkersyge eller KOL)?			
Ja	31,4	24,8	27,7
Nej	68,6	75,2	72,3
I alt	100,0	100,0	100,0
Har en læge fortalt dig, at du har en psykisk lidelse (fx angst eller depression)?			
Ja	13,2	5,9	8,8
Nej	86,8	94,1	91,2
I alt	100,0	100,0	100,0
Antal observationer (min.)	1.277	2.518	5.110

Samme billede tegner sig, når vi ser på helbredsudfordringer i forhold til at klare arbejdsdagen, se Tabel 4.2: Markant flere af de fastlåste har i høj eller nogen grad svært ved at udføre deres arbejde pga. smerter (69 vs. 40 pct.) eller træthed (61 vs. 36 pct.). Desuden tager flere af de fastlåste smertestillende medicin dagligt (21 vs. 13 pct.) eller mindst én gang om ugen (23 vs. 10 pct.) for at klare arbejdsdagen, mens markant færre af dem sjældent eller aldrig gør dette (41 vs. 65 pct.).

Tabel 4.2 Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på forskellige jobrelaterede helbredsmål. I alt og særskilt for fastlåste og ikke-fastlåste. Vægtet procent.

	Fastlåste	Ikke-fastlåste	I alt
Har du svært ved at udføre dit arbejde, fordi du har smerter?			
I høj grad	17,8	7,6	11,5
I nogen grad	50,7	32,2	40,4
Nej	31,5	60,1	48,1
I alt	100,0	100,0	100,0
Har du svært ved at udføre dit arbejde, fordi du er træt?			
I høj grad	17,0	5,9	10,0
I nogen grad	44,4	30,1	36,2
Nej	38,6	64,0	53,7
I alt	100,0	100,0	100,0
Hvor ofte tager du smertestillende medicin for at klare arbejdsdagen?			
Dagligt	21,3	12,6	16,1
En/flere gange om ugen	23,0	9,9	14,7
Et par gange om måneden	15,1	12,6	13,9
Sjældent	23,8	34,4	30,4
Aldrig	16,8	30,6	24,8
I alt	100,0	100,0	100,0
Antal observationer (min.)	1.280	2.535	5.128

4.2 Aktuel økonomisk situation

Ligeledes som forventet har færre af de fastlåste end af de ikke-fastlåste en god økonomi på interviewtidspunktet, se Tabel 4.3: Markant færre af de fastlåste synes, at deres økonomi er meget god eller god (39 vs. 72 pct.), mens markant flere synes, at den er nogenlunde (48 vs. 25 pct.) eller dårlig eller meget dårlig (14 vs. 3 pct.).

Tilsvarende svarer væsentlig færre af de fastlåste ja til, at de ville kunne betale en pludselig uforudset udgift på 10.000 kr. uden at skulle låne (62 vs. 86 pct.),

og markant flere af de fastlåste angiver, at de i høj grad har en markant dårligere økonomi på interviewtidspunktet end et ½ år tidligere pga. stigende priser (34 vs. 14 pct.).

Tabel 4.3 Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på forskellige mål for aktuel økonomisk situation. I alt og særskilt for fastlåste og ikke-fastlåste. Vægtet procent.

	Fastlåste	Ikke-fastlåste	I alt
Hvordan synes du, at din økonomi er i dag?			
Meget god	8,4	30,5	22,1
God	30,3	41,9	37,2
Nogenlunde	47,5	25,0	33,8
Dårlig/meget dårlig	13,9	2,7	6,9
I alt	100,0	100,0	100,0
Ville du kunne betale en pludselig uforudset udgift på 10.000 kr. uden at skulle låne?			
Ja	62,3	85,5	77,2
Nej	37,7	14,5	22,8
I alt	100,0	100,0	100,0
Er din økonomi markant dårligere i dag end for ½ år siden på grund af stigende priser ¹			
I høj grad	34,2	13,5	20,6
I nogen grad	45,9	42,8	44,8
Nej	20,0	43,7	34,6
I alt	100,0	100,0	100,0
Antal observationer (min.)	1.283	5.535	5.134

Note: ¹ Som eksempler er anført stigende priser på el, gas og fødevarer.

4.3 Viden om adgang til tilbagetrækningsordninger

Vi forventer, at spørgsmålet om, hvorvidt man tror, at man har råd til at trække sig tilbage, når man ønsker det, for kortuddannedes vedkommende ofte hænger sammen med, om de har adgang til en tidlig tilbagetrækningsordning. Det skyldes, at de har mindre pensionsopsparing end andre grupper. Den mindre pensionsopsparing skal bl.a. ses i lyset af, at de kortuddannede har en lavere

løn, og at arbejdsmarkedspensioner blev udbredt senere på de dele af arbejdsmarkedet, hvor vi finder de kortuddannede end i sektorer præget af højtuddannet arbejdskraft (Amilon & Jeppesen, 2016).

Tabel 4.4 Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på, hvor sikre de er på, at de har adgang til de tidlige tilbagetrækningsordninger efterløn, tidlig pension og seniorpension. I alt og særskilt for fastlåste og ikke-fastlåste. Vægtet procent.

	Fastlåste	Ikke-fastlåste	I alt
Efterløn			
Helt sikker	24,0	40,1	32,7
Måske	9,6	8,5	9,0
Formentlig ikke	7,6	7,4	7,9
Helt sikkert ikke	46,6	37,3	40,5
Ved ikke	12,2	6,8	9,9
I alt	100,0	100,0	100,0
Tidlig pension			
Helt sikker	13,7	27,3	22,2
Måske	34,8	35,4	35,4
Formentlig ikke	16,6	13,3	14,1
Helt sikkert ikke	11,1	10,2	10,1
Ved ikke	23,9	13,8	18,2
I alt	100,0	100,0	100,0
Seniorpension			
Helt sikker	5,2	13,3	10,2
Måske	28,1	31,6	31,1
Formentlig ikke	22,0	19,0	19,6
Helt sikkert ikke	8,3	10,8	9,4
Ved ikke	36,4	25,3	29,7
I alt	100,0	100,0	100,0
Antal observationer (min.)	1.281	2.528	5.125

Fastlåste ser som forventet i mindre omfang end ikke-fastlåste ud til at have adgang til tidlige tilbagetrækningsordninger, se Tabel 4.4. Denne forskel viser sig, når vi ser på, hvor stor en andel af de to grupper der er sikre på, at de har adgang til de tidlige tilbagetrækningsordninger efterløn, tidlig pension (også kaldet Arne-pension) og seniorpension, dvs. førtidspension for ældre.

24 pct. af de fastlåste mod 40 pct. af de ikke-fastlåste er helt sikre på, at de har adgang til efterløn, mens 47 pct. af de fastlåste mod 37 pct. af ikke-fastlåste angiver, at de helt sikkert ikke har adgang. Tilsvarende er færre af de fastlåste end af de ikke-fastlåste helt sikre på, at de har adgang til tidlig pension (14 vs. 27 pct.) og seniorpension (5 vs. 13 pct.).

I forhold til tidlig pension og seniorpension er det desuden værd at bemærke, at relativt mange af både fastlåste og ikke-fastlåste ser ud til at være usikre på, om de har adgang til ordningerne. For tidlig pension gælder, at 34-35 pct. i de to grupper angiver, at de måske har adgang, mens 13-17 pct. angiver, at de formentlig ikke har adgang. Usikkerheden ser ud til at være størst for fastlåste, idet 24 pct. af denne gruppe mod 14 pct. af de ikke-fastlåste angiver, at de ikke ved, om de har adgang til tidlig pension.

Et tilsvarende billede tegner sig for seniorpension, om end usikkerheden her er endnu større: 28-32 pct. i de to grupper angiver, at de måske har adgang til seniorpension, mens 19-22 pct. angiver, at de formentlig ikke har adgang. Igen er der flere af de fastlåste end af de ikke-fastlåste, der ikke ved, om de har adgang til ordningen (36 vs. 25 pct.).

Usikkerheden vedrørende adgangen til tidlig pension kan hænge sammen med, at det er en ny ordning. Manglende viden kan således medvirke til, at det kan være uklart for nogle, om de opfylder adgangskriterierne for den nye ordning. Usikkerheden vedrørende adgangen til seniorpension er en naturlig følge af, at det er en ordning, som man visiteres til. De færreste kan derfor på forhånd være sikre på, at det er en ordning, de har adgang til.

5 Person- og jobkarakteristika

I det følgende viser vi, hvordan fastlåste adskiller sig fra ikke-fastlåste, når det gælder person- og jobkarakteristika.

5.1 Personkarakteristika

Med det formål at belyse, om der er særlige personkarakteristika knyttet til de fastlåste, har vi først sammenlignet deres alder (baseret på oplysninger om årgang), køn, herkomst og kommune type med de tilsvarende karakteristika for de ikke-fastlåste.

Fastlåste findes især blandt de yngre årgange i målgruppen, nemlig årgang 1963-1965, dvs. personer, der var 57-59 år på dataindsamlings tidspunktet. 65 pct. af de fastlåste er født i disse år mod 42 pct. af de ikke-fastlåste, se Tabel 5.1. Umiddelbart kan dette resultat undre, da man skulle forvente, at de ældre (årgang 1960-1962) har dårligere helbred end de yngre (årgang 1963-1965). Forklaringen kan imidlertid for det første være forskellig selektion i de to grupper af årgange: Opgørelsen omfatter alene personer, der er i beskæftigelse. Sandsynligheden for at modtage førtidspension stiger med alderen – især i den ældre del af arbejdsstyrken (Danmarks Statistik, 2023). Dertil kommer, at en del af de ældre formentlig allerede er gået på seniorpension – en ordning, som de yngre endnu ikke havde haft mulighed for at få tildelt på dataindsamlings tidspunktet.⁵ Disse forskelle taler for, at relativt flere af de ældre end af de yngre årgange ikke indgår i opgørelsen, fordi de allerede har forladt arbejdsmarkedet. Forklaringen kan for det andet være, at aldrene for adgang til hhv. tidlig pension, efterløn og folkepension er ét år højere for de yngste end for de ældste årgange, se afsnit 1.3.

Flere af de fastlåste end af de ikke-fastlåste er kvinder (43 vs. 28 pct.) Overrepræsentationen af kvinder blandt de fastlåste er i tråd med, at kvinder generelt trækker sig tidligere tilbage end mænd, se fx Axelrad & McNamara (2018); De Preter et al. (2013) og Larsen & Amilon (2019), samt at kvinder i gennemsnit er dårligere stillet økonomisk set (Danmarks Statistik, 2023). Resultatet taler for, at forøgelsen af aldrene for adgang til efterløn og folkepension i større omfang påvirker kortuddannede kvinders end kortuddannede mænds tilbagetrækningsadfærd.

---

⁵ Et af kriterierne for at få tildelt seniorpension er, at der højst er 6 år til, at man kan gå på folkepension (Digitaliseringsstyrelsen, 2023).

Tabel 5.1 Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på årgang, køn, herkomst og kommunetype. I alt og særskilt for fastlåste og ikke-fastlåste. Vægtet procent.

	Fastlåste	Ikke-fastlåste	I alt
Årgang			
1960	9,8	21,2	16,3
1961	12,8	18,9	16,3
1962	12,1	18,2	15,9
1963	22,7	14,0	17,3
1964	20,2	14,1	16,9
1965	22,4	13,4	17,3
I alt	100,0	100,0	100,0
Køn			
Mænd	56,6	72,4	67,9
Kvinder	43,4	27,6	32,1
I alt	100,0	100,0	100,0
Herkomst			
Dansk oprindelse	92,0	91,7	91,0
Indvandrere og efterkommere	8,0	8,3	9,0
I alt	100,0	100,0	100,0
Kommunetype			
Hovedstadskommune	18,9	15,7	16,9
Landkommune	28,2	28,4	28,8
Oplandskommune	22,4	22,2	22,1
Provinsbykommune	23,3	25,2	24,0
Storbykommune	7,1	8,6	8,3
I alt	100,0	100,0	100,0
Antal observationer	1.286	2.543	5.148

Anm.: Der er ikke statistisk signifikant forskel på fastlåste og ikke-fastlåste, når det gælder herkomst og kommunetype.

Tabel 5.2 Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på familieforhold. I alt og særskilt for fastlåste og ikke-fastlåste. Vægtet procent.

	Fastlåste	Ikke-fastlåste	I alt
I parforhold			
Ja, ægtefælle/registreret partner	54,0	62,9	60,1
Ja, kæreste	16,9	14,3	15,4
Nej	29,1	22,7	24,4
I alt	100,0	100,0	100,0
Antal observationer	1.282	2.540	5.134
Bor sammen med kæreste?			
Ja	68,5	64,6	66,1
Nej	31,5	35,4	33,9
I alt	100,0	100,0	100,0
Antal observationer	207	336	741
Partner på arbejdsmarkedet?			
Er på arbejdsmarkedet nu	74,9	72,5	73,1
Er holdt op midlertidigt	7,3	6,9	7,8
Er holdt op	16,9	20,1	18,2
Har aldrig været på arbejdsmarkedet	1,0	0,5	1,0
I alt	100,0	100,0	100,0
Antal observationer	953	2.046	4.044
Vurdering af partners helbred			
Fremragende	9,1	15,7	12,7
Vældig godt	20,5	31,1	27,5
Godt	36,7	31,8	32,9
Mindre godt	26,2	17,0	21,4
Dårligt	7,5	4,3	5,5
I alt	100,0	100,0	100,0
Antal observationer	953	2.046	4.044

Anm.: Der er ikke statistisk signifikant forskel på fastlåste og ikke-fastlåste, når det gælder, om de bor sammen med deres kæreste, og om de har en partner, der er på arbejdsmarkedet.

Fastlåste adskiller sig derimod ikke fra de ikke-fastlåste, når det gælder herkomst og kommunetype, se Tabel 5.1.

Vi har også undersøgt, om de to grupper er forskellige, når det gælder familieforhold. Vi finder, at lidt flere af de fastlåste end af de ikke-fastlåste er enlige (29 vs. 23 pct.), se Tabel 5.2. Desuden finder vi for de personer, der har en partner, at relativt flere af de fastlåste end af de ikke-fastlåste har en partner med mindre godt eller dårligt helbred (34 vs. 21 pct.). En del af forklaringen på denne forskel mellem de to grupper kan være selektion, altså at fastlåstes større helbredsudfordringer øger deres sandsynlighed for også at have en partner med dårligt helbred.

Der er omvendt ikke forskel på, hvor mange der har en partner, der er på arbejdsmarkedet (73-75 pct. i de to grupper), se Tabel 5.2. Der er heller ikke nævneværdig forskel på, om de, der har en kæreste, bor sammen med vedkommende (65-69 pct. i de to grupper).

5.2 Jobforhold

I dette og de efterfølgende afsnit ser vi på, om fastlåste har andre jobkarakteristika end ikke-fastlåste. Vi viser først, hvad der karakteriserer de to grupper, når det gælder jobforhold. Jobforhold omfatter her, hvad de er ansat som, hvad de arbejder med, hvor mange timer de arbejder om ugen, om de har natarbejde eller ej, hvor mange år de har været ansat på deres arbejdsplads, og hvor mange ansatte der er på arbejdspladsen.

Der er ikke de helt store forskelle på, hvad fastlåste og ikke-fastlåste er ansat som, og hvad de arbejder med. I begge grupper er de fleste (63-64 pct.) ansat som ufaglærte, se Tabel 5.3. Og i begge grupper har ca. 25 pct. industriarbejde. Som eksempler på forskelle i denne forbindelse kan nævnes, at lidt færre af de fastlåste har transport- eller budarbejde (13 vs. 16 pct.), mens lidt flere af dem beskæftiger sig med rengøring (8 vs 5 pct.). De to grupper ligner også hinanden, når det gælder ugentlig arbejdstid og natarbejde. I begge grupper arbejder ca. 65 pct. 37-40 timer om ugen, og op mod 80 pct. har aldrig natarbejde.

Fastlåste har mindre anciennitet på deres arbejdsplads end ikke-fastlåste: Flere har været ansat under 2 år på arbejdspladsen (20 vs. 13 pct.), mens færre har været ansat mindst 10 år (45 vs. 55 pct.).

Endelig ligner de to grupper hinanden, når det gælder størrelsen af deres arbejdsplads målt som antal ansatte. Næsten halvdelen i begge grupper er ansat på en lille arbejdsplads, dvs. på en arbejdsplads med mindre end 50 ansatte.

Tabel 5.3 Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på jobforhold. I alt og særskilt for fastlåste og ikke-fastlåste. Vægtet procent

	Fastlåste	Ikke-fastlåste	I alt
Ansæt som			
Ufaglært	63,9	62,8	64,0
Faglært	13,3	11,8	12,0
Funktionær/tjenestemand	15,3	18,8	16,9
Andet	7,6	6,6	7,1
I alt	100,0	100,0	100,0
Arbejder med¹			
Landbrug, gartneri, skovbrug, fiskeri	1,7	2,9	2,6
Byggeri og håndværkspræget arbejde	8,8	10,0	9,9
Transport-/budarbejde	13,4	16,4	16,0
Industriarbejde	25,2	24,1	24,6
Lagerarbejde	10,4	11,2	10,6
Slagteriarbejde, fiskeforarbejdning	1,9	1,6	1,8
Renovationsarbejde	1,8	1,7	1,7
Ejendomsservice	2,9	4,5	3,9
Overvågning, vagt-, sikkerhedsarbejde	2,1	1,2	1,4
Rengøring	7,5	4,7	5,4
Arbejde inden for hotel og restauration	3,6	2,5	3,0
Salgsarbejde	6,2	4,6	5,2
Omsorgsarbejde	2,8	1,2	1,7
Kontor- og kundeservicearbejde	5,1	5,7	5,2
Andet/uoplyst arbejde	6,6	7,6	7,0
I alt	100,0	100,0	100,0
Ugentlig arbejdstid			
Mindre end 20 timer	6,3	6,5	6,4
20-29 timer	3,5	3,6	3,7
30-36 timer	9,8	8,7	9,0
37-40 timer	65,9	64,5	64,8
Mere end 40 timer	4,1	6,5	5,6

	Fastlåste	Ikke-fastlåste	I alt
Skiftende arbejdstid	10,5	10,2	10,5
I alt	100,0	100,0	100,0
Natarbejde			
Ja, altid	5,4	4,9	5,0
Ja, ofte	5,7	4,2	4,8
Ja, men sjældent	10,7	11,7	12,1
Nej, aldrig	78,2	79,2	78,1
I alt	100,0	100,0	100,0
Anciennitet (antal år på arbejdspladsen)			
Under 2 år	20,0	12,9	16,3
2-4 år	15,5	14,6	14,9
5-9 år	20,0	18,0	19,0
10-24 år	26,8	31,8	30,1
25+ år	17,7	22,7	19,6
I alt	100,0	100,0	100,0
Antal ansatte på arbejdspladsen			
Under 50 ansatte	49,4	47,2	48,4
50-249 ansatte	28,3	27,7	27,6
250+ ansatte	22,3	25,1	24,0
I alt	100,0	100,0	100,0
Antal observationer (min.)	1.271	2.538	5.110

Anm.: Der er ikke statistisk signifikant forskel på fastlåste og ikke-fastlåste, når det gælder ugentlig arbejdstid, natarbejde, og hvor mange ansatte der er på arbejdspladsen.

Note: ¹ Oplysningerne om, hvad personer i målgruppen arbejder med, er primært baseret på survey-oplysninger. Disse oplysninger er suppleret med registeroplysninger om DISCO-kode for de personer, der har svaret 'andet', for at flytte flest muligt til mere sigende kategorier. Brugen af registeroplysninger har i den forbindelse medført, at kategorien 'kontor- og kundeservicearbejde' er blevet tilføjet, at den fortrykte svarkategori 'byggeri' er blevet udvidet til 'byggeri og håndværkspræget arbejde', at den fortrykte svarkategori 'butiksarbejde' er blevet udvidet til 'salgsarbejde', og at svarkategorien 'andet' er blevet udvidet til 'andet/uoplyst arbejde'. Transport- og budarbejde er slået sammen til én kategori pga. begrænset observationsantal.

5.3 Arbejdsvilkår

Som mål for arbejdsvilkår har vi set på, hvor fysisk krævende og psykisk udfordrende, personer i målgruppen oplever deres job, hvor enige eller uenige de er i en række udsagn om deres job, og om de kan klare deres job om 5 år.

Vi finder, at flere af de fastlåste end af de ikke-fastlåste synes, at deres job er fysisk eller psykisk krævende, se Tabel 5.4. Flere af dem angiver, at deres arbejde i høj grad kræver fysisk styrke (32 vs. 21 pct.). Og flere af dem oplever, at deres arbejde i høj eller nogen grad er psykisk udfordrende (71 vs. 56 pct.).

Tabel 5.4 Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på, i hvor høj grad de synes, at deres arbejde a) kræver fysisk styrke og b) er psykisk udfordrende. I alt og særskilt for de fire grupper. Vægtet procent.

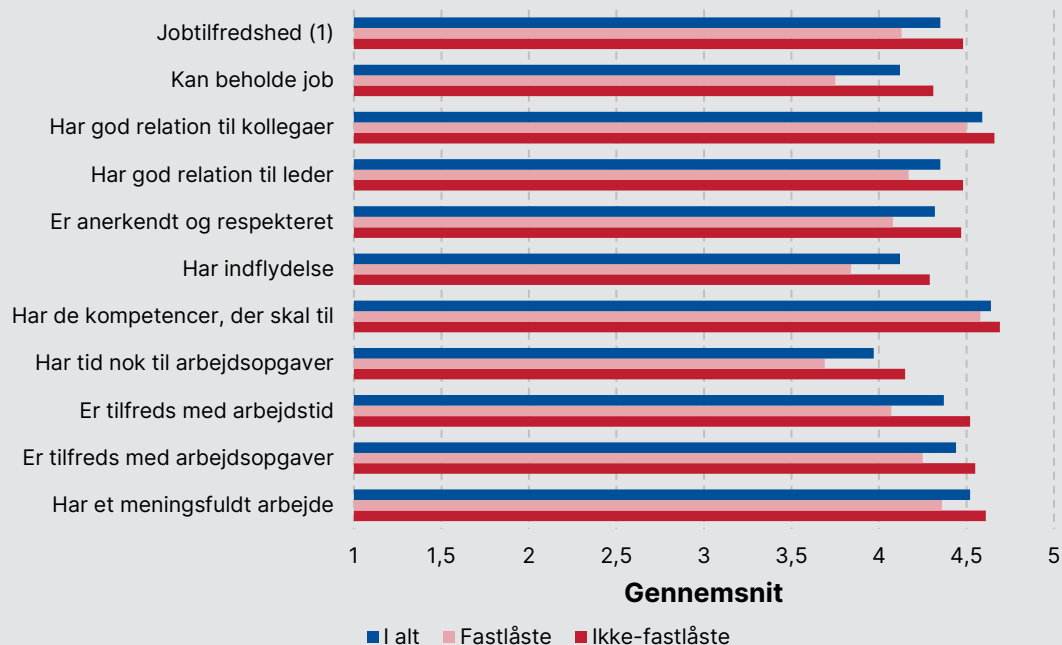
	Fastlåste	Ikke-fastlåste	I alt
Synes du, at dit arbejde kræver fysisk styrke?			
I høj grad	32,4	20,8	25,2
I nogen grad	48,8	51,0	50,5
Nej	18,8	28,2	24,3
I alt	100,0	100,0	100,0
Synes du, at dit arbejde er psykisk udfordrende?			
I høj grad	19,0	11,2	13,7
I nogen grad	52,2	45,0	48,7
Nej	28,7	43,8	37,5
I alt	100,0	100,0	100,0
Antal observationer (min.)	1.263	2.497	5.049

Vi har også undersøgt, hvad målgruppen synes som forskellige forhold ved deres job. Vi finder gennemgående, at fastlåste er lidt mindre tilfredse med deres job end ikke-fastlåste, se Figur 5.1, hvor gruppernes besvarelser er angivet som gennemsnit. Se desuden Bilagstabel 2.1 i Bilag 2, hvor de detaljerede besvarelser fremgår.

Den største forskel mellem de to grupper finder vi, når det gælder 'Kan beholde job'. Vi har her spurgt til, om de kan beholde deres job, indtil de selv vælger at forlade arbejdsmarkedet. På en skala fra 1-5, hvor 1 er 'helt uenig' og 5 er 'helt enig', har de fastlåste et gennemsnit på 3,8 mod et gennemsnit på 4,3 for ikke-fastlåste. Som eksempler på andre forskelle kan nævnes 'Er tilfreds med arbejdstid' (4,1 vs. 4,5), 'Har tid nok til arbejdsopgaver' (3,7 vs. 4,2) og 'Har indflydelse på arbejde' (3,8 vs. 4,3). Den mindste forskel finder vi, når det gælder 'Har de kompetencer, der skal til' (4,6 vs. 4,7).

Figur 5.1 Jobtilfredshed

Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på, i hvor grad de er enige eller uenige i en række udsagn om forhold ved deres job målt på en skala fra 1-5, hvor 5 svarer til 'helt enig', og 1 svarer til 'helt uenig'. I alt og særskilt for fastlåste og ikke-fastlåste. Vægtet gennemsnit.

Note: (1): Variablen 'jobtilfredshed' er dannet ved at summere værdierne for de resterende 10 variabler og dividere summen med 10. Den præcise formulering af de udsagn, der ligger bag de resterende variabler, fremgår af Bilagstabel 2.1 i Bilag 2.

Når vi tager gennemsnittet over alle variabler, finder vi, at værdien for de fastlåste er 4,1 mod 4,5 for de ikke-fastlåste (vist som variabelen 'jobtilfredshed').

Færre af de fastlåste end af de ikke-fastlåste tror, at de kan klare deres nuværende job om 5 år, se Tabel 5.5. Færre af dem angiver, at de helt sikkert kan klare jobbet (13 vs. 34 pct.), mens flere af dem svarer, at de formentlig ikke eller helt sikkert ikke kan klare det (40 vs. 21 pct.).

Tabel 5.5 Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på, om de tror, at de kan klare deres nuværende job om 5 år. I alt og særskilt for fastlåste og ikke-fastlåste. Vægtet procent.

	Fastlåste	Ikke-fastlåste	I alt
Ja, helt sikkert	13,4	34,4	25,9
Ja, måske	46,0	44,4	45,4
Nej, formentlig ikke	28,6	14,1	19,3
Nej, helt sikkert ikke	11,1	6,8	8,7
Ved ikke	1,0	0,4	0,6
I alt	100,0	100,0	100,0
Antal observationer	1.286	2.543	5.148

Resultaterne taler samlet set for, at udfordringer med at klare jobbet kan have bidraget til fastlåstes ønske om at trække sig tidligere tilbage.

5.4 Tilpasninger på arbejdspladsen

Vi ser i dette afsnit på, om fastlåste adskiller sig fra de ikke-fastlåste, når det gælder deres behov og mulighed for tilpasninger på arbejdspladsen. Vi har i den forbindelse undersøgt, om personer i målgruppen generelt set oplever, at deres arbejdsplads gør en indsats for at få ældre til at blive længere. Vi har desuden undersøgt deres behov og muligheder for af hensyn til deres helbred at a) arbejde færre timer pr. uge og b) skifte til et mindre krævende arbejde.

Færre af fastlåste end af de ikke-fastlåste oplever, at deres arbejdsplads gør en indsats for at få ældre medarbejdere til at blive længere frem for at trække sig tilbage, se Tabel 5.6. Forskellen viser sig ved, at færre af de fastlåste oplever, at arbejdspladsen i høj eller nogen grad gør en indsats (30 vs. 47 pct.), mens flere af dem slet ikke oplever dette (24 vs. 14 pct.).

Tabel 5.6 Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på, om deres arbejdsplads gør en indsats for at få ældre medarbejdere til blive længere frem for at trække sig tilbage. I alt og særskilt for fastlåste og ikke-fastlåste. Vægtet procent.

	Fastlåste	Ikke-fastlåste	I alt
Ja, i høj grad	10,0	20,2	15,9
Ja, i nogen grad	19,7	26,4	24,0
Ja, lidt	17,9	17,6	18,0
Nej, slet ikke	24,3	14,3	17,6
Ved ikke	28,1	21,5	24,5
I alt	100,0	100,0	100,0
Antal observationer	1.286	2.540	5.144

Ikke overraskende mener markant flere af de fastlåste end af de ikke-fastlåste, at det ville være godt for deres helbred, hvis de arbejdede færre timer om ugen, end de gjorde på dataindsamlingsstidspunktet, se Tabel 5.7. Flere af de fastlåste er helt sikre på dette (44 vs. 18 pct.), mens færre af dem angiver, at det formentlig ikke eller helt sikkert ikke ville være godt for deres helbred (20 vs. 44 pct.).

Imidlertid er der lidt færre af de fastlåste end af de ikke-fastlåste, der regner med, at det er muligt for dem at få nedsat deres arbejdstid. Færre af dem angiver således, at deres arbejdsplads helt sikkert eller måske giver dem mulighed for dette (40 vs. 50 pct.). Samtidig er der markant færre af dem, der har en økonomisk situation, der helt sikkert eller måske gør dette muligt (27 vs. 62 pct.).

Tabel 5.7 Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på deres behov og mulighed for af hensyn til deres helbred at arbejde færre timer pr. uge. I alt og særskilt for fastlåste og ikke-fastlåste. Vægtet procent.

	Fastlåste	Ikke-fastlåste	I alt
Ville det være godt for dit helbred at arbejde færre timer pr. uge? ¹			
Ja, helt sikkert	43,5	18,0	26,9
Ja, måske	32,2	31,8	32,4
Nej, formentlig ikke	15,1	30,1	25,3
Nej, helt sikkert ikke	4,8	14,1	10,1
Ved ikke	4,4	5,9	5,3
I alt	100,0	100,0	100,0
Giver din arbejdsplads dig mulighed for at arbejde færre timer pr. uge?			
Ja, helt sikkert	11,0	16,8	14,1
Ja, måske	29,0	32,9	30,8
Nej, formentlig ikke	30,4	26,3	28,7
Nej, helt sikkert ikke	21,2	14,2	16,6
Ved ikke	8,5	9,8	9,9
I alt	100,0	100,0	100,0
Giver din økonomiske situation dig mulighed at arbejde færre timer pr. uge?			
Ja, helt sikkert	5,9	24,7	17,9
Ja, måske	21,0	36,9	31,8
Nej, formentlig ikke	33,1	23,4	26,5
Nej, helt sikkert ikke	39,5	14,5	23,1
Ved ikke	0,4	0,5	0,6
I alt	100,0	100,0	100,0
Antal observationer (min.)	1.283	2.531	5.130

Note: ¹ Den præcise spørgsmålsformulering er: "Hvis du ser helt bort fra, hvad der er muligt, ville det så være godt for dit helbred, hvis du arbejdede færre timer pr. uge, end du gør i dag?".

Et lignende billede tegner sig, når vi ser på mulighederne for – af hensyn til helbredet – at skifte til et mindre krævende arbejde. Flere af de fastlåste end af de ikke-fastlåste anfører, at det helt sikkert eller måske ville være godt for deres helbred at skifte til et mindre krævende job (47 vs. 30 pct.), se Tabel 5.8. Og

færre af de fastlåste mener, at deres arbejdsplads helt sikkert eller måske giver dem mulighed for dette (25 vs. 37 pct.).

Tabel 5.8 Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på deres behov og mulighed for af hensyn til deres helbred at skifte til et mindre krævende arbejde. I alt og særskilt for de fire grupper. Vægtet procent.

	Fastlåste	Ikke-fastlåste	I alt
Ville det være godt for dit helbred at skifte til et mindre krævende arbejde? ¹			
Ja, helt sikkert	18,6	7,9	12,0
Ja, måske	28,0	21,8	24,4
Nej, formentlig ikke	30,7	35,3	33,6
Nej, helt sikkert ikke	15,6	27,4	22,2
Ved ikke	7,1	7,7	7,8
I alt	100,0	100,0	100,0
Giver din arbejdsplads dig mulighed for at skifte til et mindre krævende arbejde?			
Ja, helt sikkert	5,8	9,6	7,6
Ja, måske	19,4	27,1	25,0
Nej, formentlig ikke	38,4	32,8	34,5
Nej, helt sikkert ikke	25,3	19,4	21,4
Ved ikke	11,2	11,2	11,5
I alt	100,0	100,0	100,0
Antal observationer (min.)	1.283	2.528	5.128

Note: ¹Den præcise spørgsmålsformulering er: "Hvis du ser helt bort fra, hvad der er muligt, ville det så være godt for dit helbred, hvis du skiftede til et mindre krævende arbejde, end du har i dag?".

Resultaterne i dette afsnit viser, at oplevelsen af begrænsede muligheder for at tilpasse jobbet til ens helbredsmæssige situation kan have bidraget til fastlåstes ønske om at trække sig tidligere tilbage.

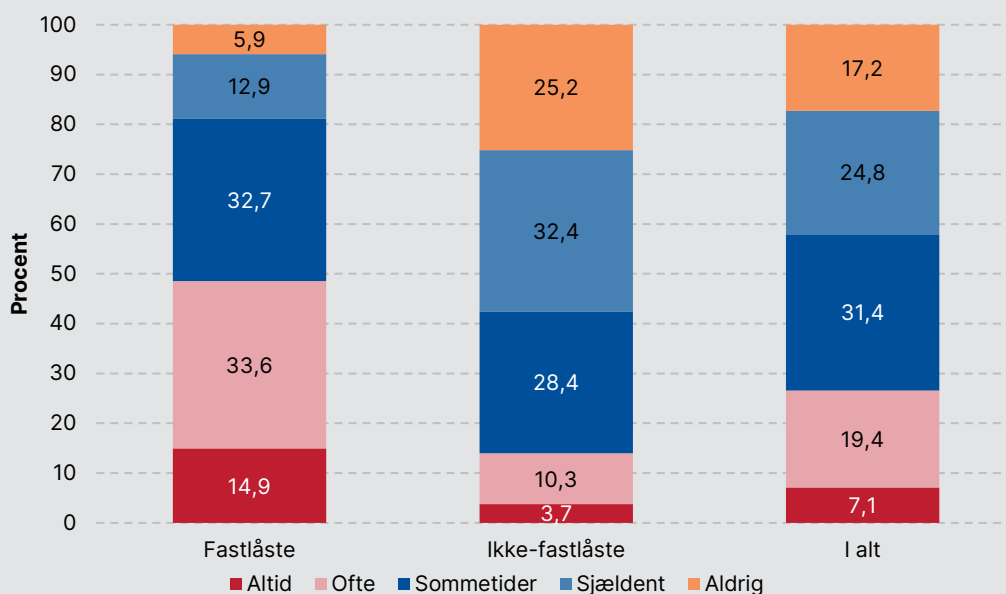
6 Trivsel

En situation som fastlåst forringer ifølge Fisher et al. (2016) ældre arbejdstageres tilfredshed med deres liv. Vi ser derfor i dette kapitel på, om fastlåste trives dårligere end ikke-fastlåste.

En situation, hvor man frygter, at man ikke kan trække sig tilbage, når behovet opstår, ser ud til påvirke trivsel negativt, se Figur 6.1. Markant flere af de fastlåste end af de ikke-fastlåste bliver altid eller ofte bekymrede, når de tænker på deres mulighed for at trække sig tilbage, når de ønsker det (49 vs. 14 pct.), mens markant færre sjældent eller aldrig oplever dette (14 vs. 58 pct.).

Figur 6.1 Hvor ofte giver tanker om muligheden for at trække sig tilbage, når man ønsker det, anledning til bekymringer?

Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på, hvor ofte de bliver bekymret, når de tænker på deres mulighed for at trække sig tilbage, når de ønsker det. I alt og særskilt for fastlåste og ikke-fastlåste. Vægtet procent.

Andre indikatorer (WHO-5 og PSS-10 – for nærmere beskrivelse heraf, se afsnit 2.2) peger i samme retning, se Tabel 6.1: Baseret på WHO-5 har markant flere af de fastlåste end af de ikke-fastlåste risiko (19 vs. 9 pct.) eller stor risiko (23

vs. 5 pct.) for depression eller langvarig stressbelastning. Og baseret på PSS-10 har væsentlig flere af dem moderat eller høj risiko for stress (71 vs. 45 pct.).

Tabel 6.1 Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på forskellige trivselsmål. I alt og særskilt for fastlåste og ikke-fastlåste. Vægtet procent.

	Fastlåste	Ikke-fastlåste	I alt
WHO-5: Mål for risiko for depression eller langvarig stressbelastning			
Stor risiko	22,6	5,2	11,1
Risiko	19,3	8,8	12,9
Ikke umiddelbart risiko	58,1	86,0	75,9
I alt	100,0	100,0	100,0
PSS-10: Mål for risiko for stress			
Høj	6,8	1,0	2,9
Moderat	64,0	44,2	52,2
Lav	29,2	54,8	44,9
I alt	100,0	100,0	100,0
Antal observationer (min.)	1.279	2.520	5.106

7 Konklusion

Rapportens resultater viser, at hver fjerde af de kortuddannede i alderen 57-62 år, der er ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor, kan – med afsæt i vores definition – betegnes som fastlåste. Det vil sige, at de pga. deres helbred ønsker at trække sig tidligere end det tidspunkt, hvor det økonomisk set er muligt for dem at forlade arbejdsmarkedet.

Det fremgår også, at langt de fleste af de fastlåste ønsker at trække sig tilbage mindst 2 år tidligere, end de regner med at holde op. For halvdelens vedkommende gælder, at de ønsker at trække sig tilbage mindst 4 år før.

Resultaterne viser desuden, at det at være fastlåst – ud over relativt dårligt helbred og relativ dårlig økonomi – også hænger sammen med oplevelsen af ikke at have (eller ikke er sikker på at have) adgang til en tidlig tilbagetrækningsordning, at man har et job, der kræver fysisk styrke eller er psykisk udfordrende, og at ens mulighed for at få nedsat arbejdstid eller skifte til et mindre krævende job på ens arbejdsplads er begrænset.

Endelig tyder resultaterne på, at 'fastlåsnings' kan forringe ens trivsel.

Dårlig trivsel blandt de fastlåste understøttes af en række internationale studier, der viser, at det mentale og følelsesmæssige velbefindende for ældre arbejdstagere, der nærmer sig tidspunktet, hvor de forlader arbejdsmarkedet, er påvirket negativt af en række af de forhold, der netop kendetegner fastlåste:

- Usikkerhed i forhold til adgang til tilbagetrækningsordninger (De Grip, Lindeboom, & Montizaan, 2012; Lain & Phillipson, 2019; Mulders, Henkens, & van Dalen, 2021; Solinge & Henkens, 2017)
- Belastende jobkrav (Hasselhorn, Stiller, du Prel, & Ebener, 2020; Jones, Latreille, Sloane, & Staneva, 2013; Lain & Phillipson, 2019)
- Lav kontrol, her i form af begrænsede muligheder for at få tilpasset arbejdsituationen til ens behov (Mc Carthy, Cronly, & Perry, 2017; Siegrist, Lunau, Wahrendorf, & Dragano, 2012; Zhuo et al., 2020).

Vores begreb 'fastlåst' er konstrueret ud fra tre centrale spørgsmål om ønsket tilbagetrækning (givet helbred), forventet faktisk tilbagetrækning og økonomisk formåenhed (Fisher et al., 2016). Begrebet har vist sig empirisk at give mening forstået på den måde, at der er stor forskel på besvarelserne fra de fastlåste og den valgte sammenligningsgruppe (kaldet 'ikke-fastlåste'), og besvarelserne falder som forventet.

Spørgsmålet er selvfølgelig, om der i selve konstruktionen af begrebet implicit ligger det forventede udfald. Begrebet kan til en vis grad kritiseres for dette, da helbred og økonomi både indgår i konstruktionen af begrebet og som udfaldsrum. Til gengæld viser resultaterne, at der gennemgående også er en tydelig forskel på de to grupper af ældre arbejdstagere, når det gælder en lang række af de øvrige undersøgte forhold, herunder (viden om) adgang til tilbagetrækningsordninger, arbejdsvilkår, mulighed for tilpasninger på arbejdspladsen og trivsel.

Vi konkluderer derfor, at begrebet 'fastlåst' fungerer og har betydning for situationen for ældre arbejdstagere, der står over for at skulle tage stilling til, hvornår de kan og vil forlade arbejdsmarkedet. Begrebet er særlig relevant, når det – som her – drejer sig om kortuddannede ældre.

Litteratur

Amilon, A., & Jeppesen, A. G. (2016). *Økonomisk udsatte pensionister: Levevilkår blandt økonomisk dårligt stillede pensionister*. København: VIVE.

Amilon, A., & Larsen, M. (2023). Increasing retirement ages in Denmark: Do changes in gender, education, employment status and health matter? *European Journal of Ageing*, 20(1), 1-10.

Axelrad, H., & Mcnamara, T. K. (2018). Gates to retirement and gender differences: Macroeconomic conditions, job satisfaction, and age. *Journal of Women & Aging*, 30(6), 503-519.

Danmarks Statistik. (2023). Statistikbanken: FOLK1. Retrieved from <https://www.statistikbanken.dk/statbank5a/selectTable/search.asp?Language=0&searchtext=FOLK1>

De Grip, A., Lindeboom, M., & Montizaan, R. (2012). Shattered dreams: The effects of changing the pension system late in the game. *The Economic Journal*, 122(559), 1-25.

De Økonomiske Råds formandskab. (2021). *Dansk økonomi, forår 2021*. Horsens: De Økonomiske Råd.

De Preter, H., Van Looy, D., & Mortelmans, D. (2013). Individual and institutional push and pull factors as predictors of retirement timing in Europe: A multi-level analysis. *Journal of Aging Studies*, 27(4), 299-307.

Digitaliseringsstyrelsen. (2023). Seniorpension. Retrieved from <https://www.borger.dk/pension-og-efterloen/seniorpension>

Eskildsen, A., Dalgaard, V. L., Nielsen, K. J., Andersen, J. H., Zachariae, R., Olsen, L. R., . . . Christiansen, D. H. (2015). Cross-cultural adaptation and validation of the Danish consensus version of the 10-item perceived stress scale. *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health*, 41(5), 486-490.

- F&P. (2023). Tilbagetrækningsalder fra arbejdsmarkedet. Retrieved from <https://www.fogp.dk/statistik/tilbagetrækningsalder-fra-arbejdsmarkedet/>
- Finansministeriet. (2011). Aftale om senere tilbagetrækning. Retrieved from <https://fm.dk/nyheder/nyhedsarkiv/2011/maj/aftale-om-en-senere-tilbagetrækning/>
- Fisher, G. G., Ryan, L. H., Sonnega, A., & Naudé, M. N. (2016). Job lock, work, and psychological well-being in the United States. *Work, Aging & Retirement, 2*(3), 345-358.
- Hasselhorn, H. M., Stiller, M., du Prel, J. B., & Ebener, M. (2020). Work profiles of older employees in Germany-results from the lidA-cohort study. *Bmc Public Health, 20*(1), 1-14.
- Henkens, K., & van Solinge, H. (2021). The changing world of work and retirement. In K. Ferraro, & D. Carr (Eds.), *Handbook of aging and the social sciences* (pp. 269-285). Cambridge, MA: Academic Press.
- Jones, M. K., Latreille, P. L., Sloane, P. J., & Staneva, A. V. (2013). Work-related health risks in Europe: Are older workers more vulnerable? *Social Science & Medicine, 88*, 18-29.
- Lain, D., & Phillipson, C. (2019). Extended work lives and the rediscovery of the 'disadvantaged' older worker. *Generations Journal, 43*(3), 71-77.
- Landsorganisationen i Danmark. (2016). *Flere gode år på arbejdsmarkedet*. København: Landsorganisationen i Danmark.
- Larsen, M., & Amilon, A. (2019). *Tilbagetrækningsalder og tilbagetrækningsårsager: Opgørelser på ældredatabasen*. København: VIVE.
- Liversage, A., & Larsen, M. (2017). *Udskudt tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet: Konsekvenser på de kommunale arbejdspladser*. København: VIVE.
- Mc Carthy, V. J., Cronly, J., & Perry, I. J. (2017). Job characteristics and mental health for older workers. *Occupational Medicine, 67*(5), 394-400.
- Moffatt, S., & Heaven, B. (2017). 'Planning for uncertainty': Narratives on retirement transition experiences. *Ageing & Society, 37*(5), 879-898.

- Mulders, J. O., Henkens, K., & van Dalen, H. P. (2021). Employees' emotional, cognitive, and behavioral responses to increasing statutory retirement ages. *BioMed Research International*, 2021, 1-10.
- Region Midtjylland. (2016). Ny dansk valideret version af perceived stress scale. Retrieved from <https://www.arbejdsmedicin.rm.dk/om-os/nyheder/2016/ny-dansk-valideret-version-af-perceived-stress-scale/>
- Region Midtjylland. (2022). Sygeplejerskers mentale sundhed i forbindelse med COVID-19. Retrieved from <https://www.defactum.dk/projekter/showProject?projectId=3005&pageId=343600>
- Robroek, S. J., Rongen, A., Arts, C. H., Otten, F. W., Burdorf, A., & Schuring, M. (2015). Educational inequalities in exit from paid employment among Dutch workers: The influence of health, lifestyle and work. *PloS One*, 10(8), 1-12.
- Siegrist, J., Lunau, T., Wahrendorf, M., & Dragano, N. (2012). Depressive symptoms and psychosocial stress at work among older employees in three continents. *Globalization and Health*, 8(1), 1-8.
- Solinge, H. v., & Henkens, K. (2017). Older workers' emotional reactions to rising retirement age: The case of the Netherlands. *Work, Aging & Retirement*, 3(3), 273-283.
- Sundhedsstyrelsen. (2017). *Guide til trivselsindekset: WHO-5*. København: Sundhedsstyrelsen.
- Topp, C. W., Østergaard, S. D., Søndergaard, S., & Bech, P. (2015). The WHO-5 well-being index: A systematic review of the literature. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 84(3), 167-176.
- Turek, K., Henkens, K., & Kalmijn, M. (2022). Gender and educational inequalities in extending working lives: Late-life employment trajectories across three decades in seven countries. *Work, Aging and Retirement*, 2022, 1-23.
- van Solinge, H., & Henkens, K. (2017). Older workers' emotional reactions to rising retirement age: The case of the Netherlands. *Work, Aging and Retirement*, 3(3), 273-283.

Zhuo, L., Yao, W., Yan, Z., Giron, M. S. T., Pei, J., & Wang, H. (2020). Impact of effort reward imbalance at work on suicidal ideation in ten European countries: The role of depressive symptoms. *Journal of Affective Disorders*, *260*, 214-221.

Bilag 1 Spørgeskemaundersøgelse

I dette bilag har vi beskrevet den webbaserede spørgeskemaundersøgelse, som er det primære datagrundlag for undersøgelsen. Dataindsamlingen er gennemført i samarbejde med DST Survey, Danmarks Statistik.

I forlængelse heraf har vi redegjort for den del af datagrundlaget, der er anvendt i denne rapport.

Population og stikprøve

Spørgeskemaundersøgelsen er rettet mod en population af personer født i 1960-1965, som har grundskole eller uoplyst uddannelse som højeste fuldførte uddannelse. Populationen er desuden afgrænset som personer, der:

- Var beskæftiget som lønmodtager i et 'fysisk aktivt arbejde' i den private sektor i mindst 50 timer i maj og juni 2022
- Ikke var ansat i den offentlige sektor i samme periode.

'Fysisk aktivt arbejde' er indkredset via DISCO-hovedgrupperne 4-9 (og uoplyst DISCO-kode). Hovedgruppe 9 omfatter arbejdsfunktioner på færdighedsniveau 1, dvs. typisk udførelse af enkle og rutinemæssige fysiske eller manuelle opgaver. Hovedgrupperne 4-8 omfatter arbejdsfunktioner på andet færdighedsniveau, dvs. typisk udførelse af opgaver såsom betjening af maskiner og elektronisk udstyr, kørsel, vedligeholdelse og reparation af elektrisk og mekanisk udstyr samt behandling, bestilling og arkivering af oplysninger. De valgte DISCO-koder dækker over arbejde, der enten forudsætter adgangskurser, en ungdomsuddannelse, grundskole 7.-10. klasse eller grundskole 1.-6. klasse.

Populationen med den ovennævnte afgrænsning omfattede i alt 33.893 personer pr. 30. september 2022.

Undersøgelsens bruttostikprøve, der er trukket simpelt tilfældigt med afsæt i den valgte population, udgør 20.350 personer. Bruttostikprøven udgør grundlaget for undersøgelsens nettostikprøve, der omfatter personer, der kan kontaktes. Det vil sige, at døde, udvandrede, adressebeskyttede, hjemløse og personer uden fast adresse er frasorteret. Nettostikprøven, der består af 20.062 personer, er den endelige stikprøve, som anvendes i undersøgelsen. Nettostikprøven er repræsentativ for undersøgelsens population.

Dataindsamling

Dataindsamlingen fandt sted vha. et webspørgeskema (CAWI) i perioden 15. november 2022-29. januar 2023. Da 95 pct. af besvarelsene er indsamlet i november-december 2022, betragter vi data som indsamlet 'i slutningen af 2022'.

Spørgeskemaet bestod af 113 spørgsmål og 136 datapunkter. Gennemsnitstiden for at besvare spørgeskemaet var ca. 15 minutter.

Dataindsamlingsforløb

Invitationsbrev til spørgeskemaundersøgelsen blev sendt med digital post⁶ til de udtrukne respondenter med information om undersøgelsens baggrund, formål, databrug og datasikkerhed. Desuden indeholdt invitationsbrevet link og adgangskode til det webbaserede spørgeskema. Efter henholdsvis 1 og 3 uger blev der sendt en påmindelse via digital post til de respondenter, der ikke havde besvaret spørgeskemaet. 2-3 uger senere blev der sendt en påmindelse via NemSMS. Efter yderligere en uge blev der sendt en sidste påmindelse via digital post til de respondenter, der kun havde besvaret spørgeskemaet delvist.

Besvarelser

Der blev indsamlet 5.963 fulde besvarelser og 388 delvise besvarelser. Kun fulde besvarelser indgår i svarprocenten, der er beregnet til 29,7.

Bortfald

I alt 13.899 personer er kategoriseret som bortfald i undersøgelsen. Når man medregner de delvise besvarelser, har i alt 14.099 af personerne i nettostikprøven ikke besvaret (det fulde) spørgeskema. Disse personer består af følgende grupper:

- 388, der har besvaret spørgeskemaet delvist
- 1.157, der var nægttere, dvs. at DST har haft kontakt til dem, og de har meddelt, at de ikke ønskede at deltage i undersøgelsen
- 12.554, der ikke har svaret, dvs. at de ikke har reageret på DST's henvendelser.

Vægtning af data

Bortfaldet er uens fordelt på forskellige grupper i populationen, hvorfor de indsamlede data ikke er repræsentative for den valgte population. For at genskabe repræsentativiteten har Danmark Statistik vægtet data. Som udgangspunkt for

---

⁶ Invitationsbrev blev udsendt via postbrev til dem, der er fritaget for digital post.

vægtningen er gennemført en bortfaldsanalyse, hvor det med afsæt i registeroplysninger om demografiske, geografiske og socioøkonomiske forhold er undersøgt, hvilke grupper der hhv. er over- og underrepræsenterede i de indsamlede besvarelser.

Valget af variabler til vægtningen er baseret på en regressionsanalyse af, hvilke karakteristika der er signifikante for bortfaldet. På baggrund heraf inkluderede modellen for vægtningen følgende variabler:

- Køn
- Alder
- Region
- Herkomst (to kategorier)
- Familietype (fire kategorier)
- Ækvivalent disponibel familieindkomst.

Af Bilagstabel 1.1 fremgår, hvordan de indkomne svar, populationen og de vægtede svar er fordelt på de valgte variabler.

Datagrundlag anvendt i denne rapport

Til brug for denne rapport har vi anvendt 5.149 af de 5.963 indsamlede besvarelser. For 4.972 (eller 96,6 pct.) af de anvendte observationer gælder, at vi har anvendt oplysninger om respondenternes job på interviewtidspunktet. For de resterende 177 (3,4 pct.) observationer gælder, at der er tale om respondenter, der ikke var i beskæftigelse på interviewtidspunktet. For disse respondenter har vi anvendt oplysninger om deres seneste job.

814 observationer er blevet frasorteret. Følgende frasorteringer er foretaget:

- Personer, der ikke var privatansatte hverken på interviewtidspunktet eller i deres seneste job, hvis de ikke var i beskæftigelse på interviewtidspunktet (451)
- Personer for hvem både uddannelse og DISCO-kode er uoplyst (59)
- Personer for hvem ønsket eller forventet faktisk tilbagetrækningsalder er uoplyst (304).

Bilagstabel 1.1 Fordelinger af svar, population og vægtede svar på køn, alder, region, herkomst, familiesammensætning og ækvivalent disponibel familieindkomst. Antal, vægtet antal, procent og vægtet procent.

	Antal				Vægtet antal	Procent				Vægtet pct.
	Svar	Bortfald	Netto- stikprøve	Population	Svar vægtet	Svar	Bortfald	Netto- stikprøve	Popula- tion	Svar vægtet
I alt	5.963	14.099	20.062	33.705	33.893	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Køn										
Mænd	3.774	9.702	13.476	22.562	22.695	63,3	68,8	67,2	66,9	67,0
Kvinder	2.189	4.397	6.586	11.143	11.198	36,7	31,2	32,8	33,1	33,0
Alder										
56 år	144	438	582	934	941	2,4	3,1	2,9	2,8	2,8
57 år	903	2.597	3.500	5.825	5.867	15,1	18,4	17,4	17,3	17,3
58 år	953	2.600	3.553	5.911	5.955	16,0	18,4	17,7	17,5	17,6
59 år	1.025	2.357	3.382	5.706	5.739	17,2	16,7	16,9	16,9	16,9
60 år	963	2.258	3.221	5.468	5.496	16,1	16,0	16,1	16,2	16,2
61 år	1.082	2.099	3.181	5.368	5.386	18,1	14,9	15,9	15,9	15,9

	Antal				Vægtet antal		Procent			Vægtet pct.
	Svar	Bortfald	Netto- stikprøve	Population	Svar vægtet	Svar	Bortfald	Netto- stikprøve	Popula- tion	Svar vægtet
62 år	893	1.750	2.643	4.493	4.509	15,0	12,4	13,2	13,3	13,3
Region										
Nordjylland	690	1.790	2.480	4.221	4.229	11,6	12,7	12,4	12,5	12,5
Midtjylland	1.497	3.302	4.799	8.097	8.134	25,1	23,4	23,9	24,0	24,0
Syddanmark	1.585	3.475	5.060	8.418	8.453	26,6	24,6	25,2	25,0	24,9
Hovedstaden	1.203	3.114	4.317	7.232	7.298	20,2	22,1	21,5	21,5	21,5
Sjælland	988	2.418	3.406	5.737	5.779	16,6	17,2	17,0	17,0	17,1
Herkomst										
Dansk oprindelse	5.607	12.156	17.763	29.964	30.119	94,0	86,2	88,5	88,9	88,9
Indvandrere	349	1.914	2.263	3.687	3.703	5,9	13,6	11,3	10,9	10,9
Efterkommere	7	29	36	54	71	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
Familietype										
Enlige uden børn	1.593	4.590	6.183	10.395	10.494	26,7	32,6	30,8	30,8	31,0
Enlige med børn	88	280	368	598	603	1,5	2,0	1,8	1,8	1,8
Par uden børn	3.738	7.696	11.434	19.227	19.295	62,7	54,6	57,0	57,0	56,9

	Antal				Vægtet antal		Procent			Vægtet pct.
	Svar	Bortfald	Netto-stikprøve	Population	Svar vægtet	Svar	Bortfald	Netto-stikprøve	Popula-tion	Svar vægtet
Par med børn	544	1.533	2.077	3.485	3.501	9,1	10,9	10,4	10,3	10,3
Ækvivaleret disponibel familieindkomst										
Ingen indkomst	310	1.043	1.353	2.316	2.516	5,2	7,4	6,7	6,9	7,4
Under 150.000	107	583	690	1.119	969	1,8	4,1	3,4	3,3	2,9
150.000-249.000	1.033	3.418	4.451	7.393	7.442	17,3	24,2	22,2	21,9	22,0
250.000-349.000	2.181	4.861	7.042	11.861	11.912	36,6	34,5	35,1	35,2	35,1
350.000-499.000	1.926	3.490	5.416	9.189	9.223	32,3	24,8	27,0	27,3	27,2
Mindst 500.000	406	704	1.110	1.827	1.831	6,8	5,0	5,5	5,4	5,4

Kilde: DST Survey.

Bilag 2 Bilagstabel til kapitel 5

Bilagstabel 2.1 Kortuddannede 57-62-årige ansat i et fysisk aktivt job i den private sektor fordelt på, i hvor grad de er enige eller uenige i en række udsagn om forhold ved deres job. I alt og særskilt for de fire grupper. Vægtet procent.

	Fastlåste	Ikke-fastlåste	I alt
Jeg har et meningsfuldt arbejde			
Helt enig	59,5	74,0	68,7
Lidt enig	21,7	16,3	18,6
Hverken enig eller uenig	15,0	7,4	9,8
Lidt uenig	2,2	1,4	1,6
Meget uenig	1,5	1,0	1,3
I alt	100,0	100,0	100,0
Jeg er tilfreds med mine arbejdsopgaver			
Helt enig	50,8	68,3	62,1
Lidt enig	31,8	22,8	25,8
Hverken enig eller uenig	11,0	5,5	7,6
Lidt uenig	4,8	2,1	3,1
Meget uenig	1,6	1,2	1,4
I alt	100,0	100,0	100,0
Jeg er tilfreds med min arbejdstid			
Helt enig	50,1	71,2	63,8
Lidt enig	26,1	17,4	20,6
Hverken enig eller uenig	9,4	5,4	6,9
Lidt uenig	9,8	4,0	6,2
Meget uenig	4,6	1,9	2,6
I alt	100,0	100,0	100,0
Jeg har tid nok til mine arbejdsopgaver			
Helt enig	31,4	49,5	42,6
Lidt enig	33,0	29,2	30,7
Hverken enig eller uenig	14,7	10,2	12,2

	Fastlåste	Ikke-fastlåste	I alt
Lidt uenig	14,6	9,0	10,6
Meget uenig	6,3	2,2	4,0
I alt	100,0	100,0	100,0
Jeg har de kompetencer, der skal til for at passe mit arbejde			
Helt enig	71,0	79,2	75,8
Lidt enig	20,2	14,7	16,9
Hverken enig eller uenig	5,3	3,8	4,5
Lidt uenig	2,4	1,1	1,6
Meget uenig	1,0	1,3	1,2
I alt	100,0	100,0	100,0
Jeg har indflydelse på mit arbejde			
Helt enig	34,9	53,6	46,4
Lidt enig	33,7	29,8	31,6
Hverken enig eller uenig	18,0	10,8	13,2
Lidt uenig	7,1	3,4	5,0
Meget uenig	6,3	2,4	3,8
I alt	100,0	100,0	100,0
Jeg bliver anerkendt og respekteret på mit arbejde			
Helt enig	44,7	64,8	57,2
Lidt enig	32,0	23,4	26,6
Hverken enig eller uenig	13,1	6,6	9,2
Lidt uenig	6,8	3,9	4,8
Meget uenig	3,3	1,3	2,2
I alt	100,0	100,0	100,0
Jeg har en god relation til min nærmeste leder			
Helt enig	50,8	66,7	60,5
Lidt enig	28,1	21,2	23,5
Hverken enig eller uenig	12,5	7,0	9,3
Lidt uenig	4,4	3,3	3,9
Meget uenig	4,1	1,7	2,9
I alt	100,0	100,0	100,0

	Fastlåste	Ikke-fastlåste	I alt
Jeg har en god relation til mine kollegaer			
Helt enig	63,0	74,8	70,0
Lidt enig	27,1	19,0	22,1
Hverken enig eller uenig	8,2	4,3	5,8
Lidt uenig	0,9	1,2	1,1
Meget uenig	0,9	0,7	0,9
I alt	100,0	100,0	100,0
Jeg kan beholde mit job, indtil jeg selv vælger at forlade arbejdsmarkedet			
Helt enig	39,1	61,7	54,5
Lidt enig	20,1	17,0	17,1
Hverken enig eller uenig	27,4	15,8	20,2
Lidt uenig	4,1	1,7	2,5
Meget uenig	9,4	3,7	5,7
I alt	100,0	100,0	100,0
Antal observationer (min.)	1.252	2.495	5.035

Anm.: Personer, der svarede 'ved ikke', er frasorteret pga. begrænset observationsantal.

VIVÉ